

UNIVERZITET SINGIDUNUM

DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

MASTER AKADEMSKI PROGRAM - POSLOVNA EKONOMIJA

MASTER RAD

**RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE STALNE IMOVINE I
NJIHOV UTICAJ NA IMOVINSKI POLOŽAJ I USPEŠNOST PREDUZEĆA**

MENTOR:

Prof.dr Goranka Knežević

KANDIDAT:

Katrin Šepetkovski

Br. indeksa: 401234/2011

Beograd, 2012. godina

SADRŽAJ:

UVOD.....	5
------------------	----------

I RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROMENE RAČUNOVODSTVENIH

PROCENA.....	10
---------------------	-----------

1. Računovodstvene politike.....	10
2. Promene računovodstvenih procena.....	13
3. Računovodstvene politike i procene i njihov uticaj na imovinski položaj i uspešnost preduzeća.....	14

II STALNA IMOVINA - RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE STALNE IMOVINE I NJIHOV UTICAJ NA IMOVINSKI POLOŽAJ I USPEŠNOST

PREDUZEĆA.....	16
-----------------------	-----------

1. Nematerijalna ulaganja.....	17
1.1. Definicija, priznavanje i odmeravanje, povlačenje iz upotrebe i otuđivanje.....	17
1.2. Analiza računovodstvenih politika nematerijalne imovine.....	23
1.3. Promene računovodstvenih procena nematerijalne imovine.....	24
2. Nekretnine, postrojenja i oprema.....	27
2.1. Definicija, priznavanje i odmeravanje, umanjeње vrednosti imovine i prestanak priznavanja.....	27
2.2. Analiza računovodstvenih politika nekretnina, postrojenja i opreme.....	29
2.3. Analiza računovodstvenih procena nekretnina, postrojenja i opreme.....	31
2.4. Investicione nekretnine.....	33
2.4.1. Definicija, priznavanje i odmeravanje, prenos i prestanak priznavanja.....	33
2.4.2. Analiza računovodstvenih politika i procena investicionih nekretnina.....	36

3. Dugoročni finansijski plasmani.....	37
3.1. Učešća u kapitalu.....	38
3.2. Dugoročne hartije od vrednosti.....	40
3.3. Dugoročni krediti u zemlji i inostranstvu.....	43
3.4. Otkupljene sopstvene akcije i otkupljeni sopstveni udeli.....	44
3.5. Ostali dugoročni plasmani.....	44

III RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE STALNE IMOVINE KOMPANIJA

U SRBIJI.....45

1. Metodi amortizacije i njihov uticaj na finansijski rezultat i imovinu preduzeća.....	52
1.1. Metodi amortizacije.....	52
1.1.1. Proporcionalni metod amortizacije.....	53
1.1.2. Degresivni metod amortizacije.....	54
1.1.3. Funkcionalni metod amortizacije	56
1.2. Implikacije koje primena određenih metoda amortizacije može imati na rezultat i imovinu preduzeća na kratak i dug period.....	57
1.2.1. Linearna vs degresivna metoda amortizacije.....	57
2. Metodi vrednovanja imovine nakon početnog priznavanja i njihov uticaj na finansijski rezultat i imovinu preduzeća.....	61
2.1. Uticaj na rezultat i imovinu preduzeća u slučaju izbora metoda fer vrednosti nakon početnog priznavanja.....	62
2.1.1. Postupak svođenja knjigovodstvene vrednosti imovine na procenjenu fer vrednost.....	62
2.1.2. Prenos revalorizacionih rezervi na neraspoređenu dobit preduzeća.....	69

IV EFEKTI RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA I PROCENA STALNE IMOVINE NA FINANSIJSKI REZULTAT I IMOVINU NA PRIMERU PREDUZEĆA „X”	73
1. Studija slučaja - Procena fer vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme preduzeća „X”	74
1.1. Početno stanje, obuhvat i korekcije NPO koje su prethodile proceni	74
1.2. Klasifikacija sredstava	76
1.3. Izveštaj procenitelja vezan za politiku upravljanja sredstvima preduzeća	77
1.4. Rezultati procene	78
ZAKLJUČAK	83
BIBLIOGRAFIJA	87

UVOD

Računovodstvo kao najvažniji deo informacionog podsistema preduzeća predstavlja vezu između poslovnih aktivnosti i donosilaca poslovnih odluka. Ono vrši prikupljanje, klasifikaciju, obradu i prezentovanje podataka korisnicima o nastalim poslovnim događajima putem finansijskih izveštaja.

Finansijski izveštaji preduzeća predstavljaju neophodan i najvažniji izvor informacija potrebnih za donošenje poslovnih odluka. Oni su nezaobilazan instrument za polaganje računa, pravilnu alokaciju resursa, oporezivanje i za raspodelu dobiti. Tako da ispravnost odluka korisnika tj. investitora, poverilaca, zaposlenih, države, poslovnih partnera i dr. zavisi, prvenstveno, od kvaliteta informacija sadržanih u finansijskim izveštajima.

Da bi se obezbedio potreban kvalitet finansijskih izveštaja i da bi se zaštitili interesi navedenih grupa korisnika, prilikom planiranja, pripreme i prezentovanja finansijskih izveštaja moraju se poštovati određeni zakonski okviri: Zakon o računovodstvu i reviziji i odgovarajuća podzakonska akta; profesionalna regulativa (IFAC-ov Etički kodeks za profesionalne računovođe); Međunarodni računovodstveni standardi; Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja; Međunarodni standardi revizije; standardi kvaliteta; obrazovni standardi; nacionalni standardi: za sticanje profesionalnih zvanja i za računovodstveni softver.¹

Usvajanjem Okvira Međunarodnih računovodstvenih standarda izvršena je standardizacija kvaliteta finansijskih izveštaja i stvoreni preduslovi da računovodstvene informacije koje se prezentuju javnosti budu razumljive, važne, pouzdane i uporedive sa stanovišta donošenja poslovnih odluka.

Pored zakonske i profesionalne regulative finansijsko izveštavanje je regulisano i internom regulativom koja obuhvata akt o računovodstvenim politikama i akt o organizaciji računovodstvenog sistema. Naime, u slučajevima kada određeno područje nije obuhvaćeno nijednim Međunarodnim računovodstvenim standardom, ili kada postoji mogućnost izbora između više alternativa koje su date u određenim Međunarodnim računovodstvenim standardima/ Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja, rukovodstvo preduzeća ima određenu dozu samostalnosti u smislu utvrđivanja računovodstvenih politika i opredeljenja za određene

¹ Stojanović R., (2005), *MRS 8 Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, Računovodstvo, br. 5-6, str. 7, Beograd.

računovodstvene procene. Međunarodni računovodstveni standardi jesu ključna determinanta pri izboru i primeni računovodstvenih politika. U njima je definisano: „Rukovodstvo odabira i primenjuje računovodstvene politike privrednog društva tako da finansijski izveštaji budu usaglašeni sa svim zahtevima svakog primenjenog MRS/MSFI, kao i svim Tumačenjima Stalnog komiteta za tumačenja.“¹ Tako da računovodstvene politike moraju biti usaglašene sa Međunarodnim računovodstvenim standardima, ali predstavljaju određenu slobodu izbora između ponuđenih alternativa, odnosno samostalnost u formiranju stavova u slučaju kada nema specifičnih zahteva datih u standardima.² Na rukovodstvu preduzeća je da o računovodstvenim politikama pažljivo promisli, da ih definiše, kroz određene dokumente formuliše, usvoji i prenese na odgovarajuće činioce (računovođe). Usvojene računovodstvene politike moraju biti u funkciji izrade što kvalitetnijih računovodstvenih informacija kako bi preduzeće na najbolji mogući način kroz finansijske izveštaje prezentovalo i opisalo svoje poslovne promene u datom vremenskom periodu.

Predmet istraživanja

S obzirom da uprava preduzeća preko finansijskih izveštaja komunicira sa javnošću, u većoj ili manjoj meri je izražen njen interes da slika finansijskog položaja i uspešnosti preduzeća bude prilagođena njenim poslovno političkim ciljevima. Postojanje ovih ciljeva, njihova brojnost, kao i prioritet njihovog ostvarenja opredeljujuće utiču na definisanje bilansne politike preduzeća. Računovodstvene politike i procene preduzeća svakako predstavljaju deo ukupne bilansne politike preduzeća i jesu u određenoj meri u funkciji ostvarenja njenih ciljeva (Grafik 1.). Stoga se ovaj odnos između računovodstvenih politika i procena s jedne strane i poslovnih ciljeva preduzeća sa druge strane nameće kao ključni *problem za razmatranje*. Za bilansiranje svake pozicije preduzeće ima svoju računovodstvenu politiku. Pa postoje računovodstvene politike stalne imovine, računovodstvene politike zaliha, računovodstvene politike potraživanja, računovodstvene politike hartija od vrednosti i dr.

¹ Svičević S., (2007), *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, Revizor, br. 40, str. 8, Beograd.

² *Međunarodni računovodstveni stadardi* – u daljem tekstu MRS. *Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja*- u daljem tekstu MSFI.

Polazeći od savremenih ekonomskih teorija, kao i od gore pomenutih zakonskih okvira, analiza postojećeg naučnog znanja iz ove oblasti nam posebno usmerava pažnju na segment računovodstvenih politika i procena koji se odnosi na stalnu imovinu. Razmatranje računovodstvenih politika i procena stalne imovine kao ***užeg predmeta ovog istraživanja*** naročito dolazi do izražaja ako se u obzir uzmu sledeći iskustveni problemi:

1. Preduzeća se u svojoj poslovnoj praksi često susreću sa problemima i nedoumicama prilikom formulisanja i odabira računovodstvenih politika i procena u domenu stalne imovine.
2. Uslovi neizvesnosti kako u širem okruženju (globalno), tako i u užem okruženju (regionalno, lokalno), kao i promene u uslovima poslovanja samog preduzeća često iziskuju potrebu za promenom jednom ustanovljenih računovodstvenih politika i procena stalne imovine.
3. Odabir i promena računovodstvenih politika i procena stalne imovine su vrlo često uslovljeni ostvarenjem određenih ciljeva što otvara mogućnost manipulacije od strane preduzeća.
4. Računovodstvene politike i procene stalne imovine su značajan predmet razmatranja od strane nezavisne revizije.

Upravo ovi gore nabrojani naučni i vannaučni razlozi ukazuju na važnost računovodstvenih politika i procena stalne imovine kao predmeta ovog istraživanja.

Ciljevi istraživanja

Naučni cilj ovog istraživanja je svakako deskripcija tj. naučni opis svih elemenata ovog predmeta istraživanja. U tu svrhu ćemo pre svega poći od teorijskog definisanja pojmova računovodstvenih politika i procena, odnosno računovodstvenih politika i procena stalne imovine, da bismo u daljem postupku istraživanja, formulisanjem hipoteze, a potom i određivanjem odgovarajućih indikatora, predmet našeg istraživanja i iskustveno proverili.

Pored naučnog cilja, odabir ovog predmeta istraživanja ukazuje i na određene ***društvene ciljeve***, a to bi bila, sa jedne strane pomoć preduzećima prilikom odabira, primene i promene računovodstvenih politika i procena stalne imovine, a sa druge strane pomoć korisnicima finansijskih izveštaja u analizi finansijskih izveštaja, kako bi prilikom donošenja poslovnih odluka usmerili pažnju na moguća sporna pitanja i uzeli u obzir sve relevantne podatke.

Metode istraživanja

Svako naučno istraživanje iziskuje primenu osnovnih, opštih i posebnih naučnih metoda kao i metoda prikupljanja i obrade podataka. Tako će prilikom obrade ove teme biti upotrebljene sledeće metode naučnog istraživanja:

- Osnovne metode: analiza - sinteza, apstrakcija - konkretizacija, indukcija - dedukcija, analogija - komparacija i specijalizacija - generalizacija.
- Opšte metode: analitičko - deduktivna i hipotetičko - deduktivna.
- Posebne metode - dijalektički metod.
- Metode prikupljanja podataka: metoda analize dokumenata na nivou primarne i sekundarne građe (rezultata već izvršenih istraživanja i selektivne literature) i metoda studije slučaja.
- Metode obrade podataka - delovi opštih metoda istraživanja tj. modaliteti njihove primene.

Hipoteza

Na osnovu svega prethodno izloženog, na kraju se postavlja pitanje: U kojoj meri se primena određenih računovodstvenih politika i procena stalne imovine može odraziti na visinu ostvarenog rezultata i imovinski položaj preduzeća? Odnosno, da li se opredeljenjem za određene računovodstvene politike i procene stalne imovine može uticati na modelovanje finansijskog i prinosnog položaja preduzeća u željenom pravcu? I na kraju, koje računovodstvene politike i procene stalne imovine kompanije u Srbiji pretežno koriste i zašto? Stoga bi **opšta hipoteza** ovog istraživačkog rada glasila: Računovodstvene politike i procene stalne imovine bitno utiču na imovinski i prinosni položaj preduzeća u Srbiji.

Dok bi **posebne hipoteze** bile:

- * Primena pravolinijskog metoda amortizacije obezbeđuje neutralan efekat na rezultat.
- * Primena metoda nabavne vrednosti nakon početnog priznavanja eliminiše mogući negativan uticaj pada cena stalne imovine na rezultat.

U postupku provere ove hipoteze se kao **indikatori** mogu uzeti u obzir: neto rezultat, visina stalne imovine, koeficijent obrta stalne imovine, koeficijent bruto rentabilnosti imovine, koeficijent finansijske stabilnosti...

Strukturu rada čine četiri dela. U **prvom delu** rada su definisani pojmovi računovodstvenih politika i procena, izložena procedura njihove pripreme i donošenja, i objašnjen postupak promene u slučaju nastupanja novih okolnosti. Posebno je istaknut značaj njihove primene prilikom sačinjavanja i prezentovanja finansijskih izveštaja, kao i uticaj koji one mogu imati na finansijski rezultat i imovinu preduzeća.

S obzirom na to da je polje primene računovodstvenih politika i procena široko, u **drugom delu** rada je sužen predmet ovog istraživanja na računovodstvene politike i procene stalne imovine. Radi što potpunije analize računovodstvenih politika i procena svake od kategorija stalne imovine, najpre su navedene njihove definicije, kriterijumi priznavanja, klasifikacije i uslovi za prestanak priznavanja. Zatim je u zavisnosti od toga o kojoj je kategoriji stalne imovine reč (nematerijalnim ulaganjima, nekretninama, postrojenju i opremi, investicionim nekretninama ili dugoročnim finansijskim plasmanima) posebno analiziran segment računovodstvenih politika i procena kao značajan instrument ukupne bilansne politike preduzeća. Takođe, predložene su i mogućnosti koje izbor i promena u domenu kako računovodstvenih politika tako i računovodstvenih procena može imati na stanje prikazane imovine i rezultata preduzeća.

Treći deo rada posvećen je empirijskoj proveru prethodno iznetih pretpostavki. Na osnovu slučajnog uzorka kompanija koje posluju u Srbiji pokušaćemo da steknemo uvid u računovodstvene politike i procene stalne imovine koje su u primeni u našoj zemlji, proanaliziramo učestalost i razloge primene nekih od njih i ispitamo tačnost određenih pretpostavki. Ovaj uzorak obuhvatiće sledeće kompanije: Metalac, Imlek, Galenika, NIS, Gigatron, Simpo, Telekom, Futura plus, Trayal, Vital, Železnice Srbije, Fiat, Đak, Apatinska pivara, Aerodrom, PC Centar, Bambi. Takođe, u ovom poglavlju kroz hipotetičke primere metoda amortizacije, njihovu uporednu analizu i objašnjenje postupka primene metoda naknadnog priznavanja, pokušaćemo da sagledamo posledice koje može imati primena nekih od ovih metoda i na osnovu toga zaključimo da li je odabir najčešće korišćenih metoda slučajan, ili postoje određene prednosti koje njihova primena može imati na imovinu i rezultat preduzeća.

U **četvrtom delu rada**, na primeru konkretnog preduzeća prikazaćemo primenu i efekte primene određenih računovodstvenih politika i pokušati da utvrdimo smer i kvantifikujemo veličinu uticaja na finansijski rezultat i imovinu u slučaju promene određenih računovodstvenih procena.

I RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROMENE RAČUNOVODSTVENIH PROCENA

1. RAČUNOVODSTVENE POLITIKE

Računovodstvene politike su sastavni deo finansijskog izveštaja svake organizacije koja primenjuje MRS/MSFI. Definisane računovodstvene politike čine osnov za priznavanje pojedinih pozicija imovine, obaveza, kapitala, prihoda i rashoda, odnosno njima se utvrđuje šta se sve obuhvata u poslovnim knjigama i na koji način se evidentiraju nastale poslovne promene, radi kompletnog, objektivnog i tačnog prikazivanja prinosnog i imovinskog položaja preduzeća. Ne postoji poseban standard kojim se uređuje sastavljanje računovodstvene politike, već njih uređuje menadžment preduzeća na bazi sopstvenog izbora odgovarajućih alternativnih rešenja iz pojedinih standarda i konkretnih potreba svoje računovodstvene prakse. Tako da je menadžment preduzeća taj koji je odgovoran za pripremu, donošenje i doslednu primenu utvrđenih računovodstvenih politika. U pripremama i definisanju računovodstvenih politika neophodno je dobro poznavanje sistema MRS i mogućnosti koje on daje, kao i učešće svih značajnijih organa privrednog društva (računovođe, finansiste, rukovodioca pojedinih sektora, pravnika...). Menadžment treba da definiše i primeni politike koje doprinose da finansijski izveštaji pruže informacije koje su relevantne i pouzdane. Nakon formalnog donošenja odluka o računovodstvenim politikama od strane organa upravljanja, neophodno je objavljivanje odabranih računovodstvenih politika javnosti u okviru Napomena, koje čine sastavni deo finansijskih izveštaja, što stoji u zahtevu MRS 1. Sprovođenje računovodstvenih politika se ostvaruje njihovom primenom u poslovima sačinjavanja i prezentovanja finansijskih izveštaja. Pored generalne odgovornosti koja je na menadžmentu preduzeća, efikasnost sprovođenja usvojenih računovodstvenih politika uslovljena je izvršavanjem zadataka svakog pojedinca i usklađenošću njihovog delovanja.

Oblast računovodstvenih politika i procena reguliše MRS 8- Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške. Prema ovom standardu :

„Računovodstvene politike su posebni principi, osnove, konvencije, pravila i prakse koje entitet primenjuje pri sastavljanju i prezentaciji finansijskih izveštaja.“¹ Računovodstvene politike se utvrđuju u skladu sa odgovarajućim standardom ili tumačenjem koji se primenjuje na određenu stavku putem koje se vrši evidencija konkretnog poslovnog događaja. Ukoliko se na određenu transakciju ne primenjuje nijedan konkretan standard niti tumačenje, rukovodstvo preduzeća treba da na osnovu sopstvene procene usvoji i primeni računovodstvenu politiku koja će obezbediti relevantne i pouzdane računovodstvene informacije. Relevantne - neophodne i bitne za donošenje ekonomskih odluka od strane korisnika finansijskih izveštaja. Pouzdane - tako da finansijski izveštaji :

- predstavljaju vernu sliku finansijskog položaja, uspešnosti i novčanih tokova preduzeća;
- odražavaju ekonomsku suštinu transakcija, događaja i okolnosti;
- budu neutralni, lišeni subjektivnosti;
- budu „oprezni“, ne sadrže preterivanja;
- budu potpuni u svim materijalno značajnim pogledima.²

Prilikom opredeljivanja za određene računovodstvene politike, uprava treba da ima u vidu zahteve i smernice standarda i tumačenja koja se bave sličnim pitanjima, kao i kriterijume za priznavanje i koncepte vrednovanja sredstava, obaveza, prihoda i rashoda. „Pravno lice treba da bude dosledno u izboru i primeni svojih računovodstvenih politika za slične transakcije, događaje i okolnosti, osim ako određeni standard ili Tumačenje zateva ili dozvoljava kategorizaciju stavki za koje bi mogle da budu adekvatne različite politike. Ako standard ili Tumačenje zahteva ili dozvoljava takvu kategorizaciju, odgovarajuća računovodstvena politika treba da bude izabrana i primenjena dosledno na svaku kategoriju.“³

¹ MRS 8 - Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6572>, (pristupljeno decembra 2011), par. 5.

² Ibidem, par.10.

³ Stojanović R., MRS 8 Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške, op. cit., str. 7.

Promena računovodstvenih politika se vrši samo ako:

- je zahteva određeni standard ili tumačenje,
- ima za posledicu da finansijski izveštaji pružaju pouzdane i relevantnije informacije o uticaju transakcija na finansijski položaj preduzeća, njegovu uspešnost ili novčane tokove.

U slučaju dobrovoljne promene računovodstvenih politika standard zahteva njihovu **retroaktivnu primenu**. Prilagođavanja koja tom prilikom nastaju odražavaju se na dobit ili gubitak tekućeg perioda, a uporedne informacije za prethodne periode se prezentuju kao da su nove računovodstvene politike oduvek primenjivane. Retroaktivna primena računovodstvene politike podrazumeva da preduzeće treba da prilagodi početno stanje svake stavke na koju promena utiče i to za najraniji prezentovani prethodni period. Ovi zahtevi su formulisani upravo iz potrebe da korisnicima finansijskih izveštaja budu pružene informacije koje su uporedive tokom vremena i koje omogućavaju praćenje trendova finansijskog položaja i uspešnosti preduzeća. Postoje slučajevi u kojima se promena računovodstvene politike ne mora primeniti retroaktivno i to:

- kada je neizvodljivo da se odrede efekti promene na određeni prethodni period i tada je preduzeće obavezno da primeni novu računovodstvenu politiku od početka najranijeg perioda za koji je retroaktivna primena praktična, što može biti tekući period,
- kada je neizvodljivo utvrditi kumulativni efekat primene nove računovodstvene politike na sve prethodne periode i tada preduzeće treba da primeni novu računovodstvenu politiku prospektivno i to od najranijeg datuma za koji je to izvodljivo.¹

Pitanje promene računovodstvene politike je značajno jer se njihovom promenom može narušiti uporedivost finansijskih izveštaja preduzeća iz različitih obračunskih perioda.

¹ Stojanović R., *MRS 8 Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, op. cit., str. 8.

2. PROMENE RAČUNOVODSTVENIH PROCENA

Priprema finansijskih izveštaja podrazumeva učestalu upotrebu računovodstvenih procena. Naime, u uslovima neizvesnosti poslovnih aktivnosti mnoge stavke u finansijskim izveštajima ne mogu precizno da se vrednuju, već samo mogu da se podvrgnu postupku procene. Moglo bi se reći da **računovodstvena procena** podrazumeva zaokruživanje iznosa neke stavke u odsustvu preciznog mernog instrumenta.¹ Na primer, vrši se procena zastarelosti zaliha, visine indirektnog otpisa sumnjivih i spornih potraživanja, fer vrednosti sredstava i obaveza, preostalog veka korišćenja nekretnina, postrojenja i opreme, njihovog očekivanog učinka u veku korišćenja, iznosa rezervisanja... Procena se vrši prosuđivanjem zasnovanim na poslednjim raspoloživim pouzdanim informacijama, ranije stečenom iskustvu... „Korišćenje razumnih procena čini suštinski deo procesa sastavljanja finansijskih izveštaja i ne umanjuje njihovu pouzdanost.“²

Nastupanje novih okolnosti, nove informacije, naknadno stečeno iskustvo, kao i nepredviđeni razvoj događaja iziskuju promenu prethodno donete računovodstvene procene. Prema MRS 8, **promena računovodstvene procene** se ne odnosi na prethodne periode, tj. ne dovodi do ispravljanja prethodnih finansijskih izveštaja, ne knjiži se ispravka ranije izvršenih procena i ne obelodanjuje kumulativni učinak promena. Priznavanje efekata promene računovodstvene procene treba da se vrši unapred, njenim uključivanjem u dobit ili gubitak u:

- periodu promene, ako promena utiče samo na taj period, ili
- periodu promene i narednim periodima, ako promena utiče na oboje (npr. promena procene preostalog veka trajanja osnovnih sredstava na visinu amortizacije tekućeg ali i narednih obračunskih perioda).³

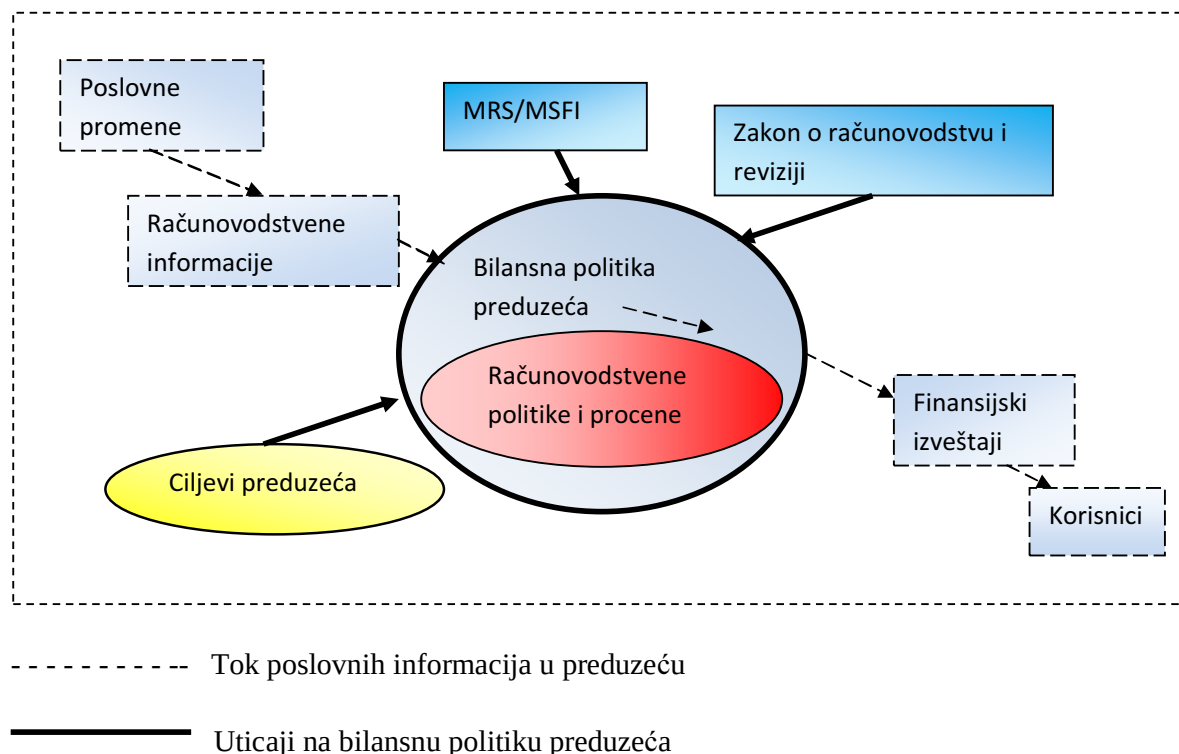
¹ Petrova D., (2008), *Korišćenje računovodstvenih procena u manipulativnom izveštavanju i odgovornosti revizora*, Računovodstvo, br. 7-8, str. 29, Beograd.

² MRS 8 - *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, op. cit., par. 33.

³ Ibidem., par. 36.

Preduzeće je dužno da obelodani prirodu i iznos promene računovodstvene procene koja utiče na tekući period ili će uticati i na naredne obračunske periode. U situacijama kada je teško razlikovanje promene računovodstvene procene od promene računovodstvene politike, promena se smatra promenom računovodstvene procene.

Grafik 1. – Računovodstvene politike i procene kao deo ukupne bilansne politike preduzeća

3. RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE I NJIHOV UTICAJ NA IMOVINSKI POLOŽAJ I USPEŠNOST PREDUZEĆA

Finansijski izveštaji kao finalni proizvod računovodstvene obrade podataka predstavljaju osnovu za ocenu finansijskog i prinostnog položaja preduzeća. U njih su ugrađene različite metode i postupci priznavanja i vrednovanja bilansnih pozicija čiji je izbor opredeljen računovodstvenim politikama preduzeća. Upravo taj izbor može značajno uticati na iskazivanje vrednosti u finansijskim izveštajima, a samim tim na visinu finansijskog rezultata i imovinski položaj preduzeća.

Koliki će **uticaj odabrane računovodstvene politike** biti zavisi od više faktora:

- udela određene pozicije u ukupnoj strukturi imovine, obaveza, prihoda i rashoda;
- osnovnih obeležja izabrane metode;
- posmatranog vremenskog perioda;
- ostalih činilaca.

Uticaj izabrane metode ili postupka će pre svega zavisi od toga da li se ona primenjuje na materijalno značajnoj bilansnoj poziciji. Na primer, izbor metode amortizacije je važna oblast primene računovodstvenih politika u kapitalnointenzivnim privrednim društvima, za razliku od privrednih društava koja imaju male vrednosti stalne imovine. Zatim, uticaj određene računovodstvene politike bitno zavisi od posmatranog vremenskog perioda. Pri tom kratak i dug vremenski period nisu isključivo određeni brojem godina, već su određeni osnovnim obeležjima neke bilansne pozicije odnosno njenom dinamikom promena. Tako na primer, u oblasti stalne imovine je kratkoročni period jedna poslovna godina, a dugoročni celokupni vek trajanja stalne imovine, dok kod zaliha kratkoročni period obuhvata jedan ili više utrošaka, a dugoročni ukupno vreme u kojem se utroše sve količine, a to vreme ne mora biti duže od jedne godine.¹

Veliki je broj **područja primene računovodstvenih politika** i to su: područje stalne imovine, područje zaliha, područje rezervisanja, područje prihoda i ispravke potraživanja, područje dobitaka i gubitaka. Sa stanovišta uticaja računovodstvenih politika na visinu finansijskog rezultata, a samim tim i na imovinski položaj preduzeća značajno mesto zauzima oblast stalne imovine.

¹ Svičević S., *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, op. cit., str. 14-16.

II STALNA IMOVINA - RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE STALNE IMOVINE I NJIHOV UTICAJ NA IMOVINSKI POLOŽAJ I USPEŠNOST PREDUZEĆA

Stalna imovina predstavlja važan deo ukupnih resursa preduzeća. Njeno osnovno obeležje je stalnost tj. postojanost oblika s obzirom da se ovaj oblik imovine ne utroši u jednom proizvodnom tj. poslovnom ciklusu, već se njena vrednost usled fizičkog i moralnog rabaćenja smanjuje u toku celokupnog veka njene upotrebe, postepeno se prenoseći na nove proizvode. Prema Okviru za pripremu i prezentaciju finansijskih izveštaja i prema kriterijumu datom u MRS 1- Prezentacija finansijskih izveštaja, stalnu imovinu čine sredstva za koja se očekuje da će biti realizovana u periodu dužem od dvanaest meseci.¹ Što praktično znači, da su to sredstva koja se iz svog prvobitnog oblika vraćaju u novčani oblik u roku dužem od jednog prosečnog poslovnog ciklusa tj. u vremenu dužem od jedne godine. Stalna imovina se može javiti u:

- nematerijalnom obliku, tj. u obliku raznih prava (licence, patenti, koncesije...),
- materijalnom obliku (zemljište, zgrade, oprema...),
- finansijskom obliku, tj. u obliku raznih vidova dugoročnih plasmana (učešća u kapitalu povezanih i drugih pravnih lica, dugoročni krediti...).

Široka je lepeza **profesionalne regulative** koja se primenjuje na oblast stalne imovine, tako da se može reći da nju regulišu sledeći standardi: MRS 16 - Nekretnine, postrojenja i oprema, MRS 17 - Lizing, MRS 38 - Nematerijalna imovina, MRS 40 - Investicione nekretnine, MRS 36 - Umanjenje vrednosti imovine, MRS 32 - Finansijski instrumenti: obelodanjivanje i prezentacija, MRS 39 - Finansijski instrumenti: priznavanje i vrednovanje, MRS 41 - Biološka sredstva, MSFI 3 - Poslovne kombinacije, MSFI 5 - Stalna sredstva namenjena prodaji i poslovanja koja prestaju i MSFI 6 - Istraživanje i procenjivanje prirodnih resursa.² Standardima je određeno koji su to računovodstveni postupci na području stalne imovine poželjni, a koji su alternativno dopušteni.

¹ Stojanović R., (2006), *Računovodstveni tretman stalnih sredstava namenjenih prodaji i poslovanja koja prestaju u skladu sa MSFI 5*, Računovodstvo, br. 11-12, str. 31, Beograd

² Ibidem, str. 30.

Svako preduzeće svojim **računovodstvenim politikama** (koje su u skladu sa gore pomenutim standardima), za svaku kategoriju stalne imovine posebno, definiše:

- kako utvrđuje knjigovodstvenu vrednost prilikom nabavke tj. početnog priznavanja,
- kako tretira naknadne izdatke,
- kako vrednuje sredstva nakon početnog priznavanja- po modelu nabavne ili fer vrednosti,
- kako obračunava amortizaciju- po kojoj metodi,
- kako tretira naknadno povlačenje i otuđenje.¹

Od usvojenih računovodstvenih politika, pre svega vrednovanja imovine i amortizacije, zavisi u kojem iznosu će se vrednost stalne imovine preneti na pojedine obračunske periode. S obzirom na to da se ovaj prenos vrši putem rashoda, očigledan je uticaj usvojenih računovodstvenih politika u oblasti stalne imovine na finansijski rezultat preduzeća, a posledično i na imovinski položaj.

1. NEMATERIJALNA ULAGANJA

1.1. DEFINICIJA, PRIZNAVANJE I ODMERAVANJE, POVLAČENJE IZ UPOTREBE I OTUĐIVANJE

Poslednjih godina učešće nematerijalnih ulaganja u ukupnoj strukturi bilansa stanja značajno raste i kao takvo sve više zaokuplja pažnju investitora. Oblast nematerijalne imovine regulisana je MRS 38, koji je definiše na sledeći način: „**Nematerijalna imovina** je nemonetarna imovina bez fizičke suštine koja se može identifikovati.”² Sledi, da je osnovno obeležje nematerijalnih sredstava to da ona nemaju fizički opipljivu supstancu, da su proizvod znanja i da se njihova vrednost ogleda u određenom pravu tj. privilegiji koju njihovo posedovanje pruža. Postoje različite vrste nematerijalnih ulaganja: tržišna (trgovačke marke, zaštitni znaci...), orjentisana na

¹ Svičević S., *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, op. cit, str. 16.

² IAS 38 - *Intangible Assets*, Dostupno preko: <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/E52C2F1A-DA51-4CFC-A363-9E84920D6EED/0/IAS38.pdf>, (pristupljeno decembra 2011), str. 1.

kupce (liste kupaca, baze podataka...), orjentisana na umetnička dela (autorska prava...), ugovorna (licence, koncesije, franšize...), tehnološka (patent, procesi u proizvodnji...) i dr.

Sredstvo mora ispunjavati **zahteve koji su dati u definiciji** nematerijalne imovine i to:

1. da postoji mogućnost njegove identifikacije,
2. da postoji kontrola nad tim resursom,
3. da se može utvrditi postojanje budućih ekonomskih koristi od tog sredstva.¹

Mogućnost identifikacije

Sredstvo ispunjava kriterijum mogućnosti identifikovanja kada:

- se može odvojiti ili izdvojiti od pravnog lica i prodati, preneti, licencirati, iznajmiti, ili razmeniti, bilo pojedinačno ili zajedno sa povezanim ugovorom, imovinom ili obavezom, ili
- nastaje po osnovu ugovornih ili drugih zakonskih prava, bez obzira da li su ta prava prenosiva ili odvojiva od pravnog lica ili od drugih prava ili obaveza.

Kontrola

Pravno lice ima kontrolu nad određenom imovinom ukoliko je u stanju da prisvaja buduće ekonomske koristi koje iz nje proizilaze i ukoliko ima mogućnost da ograniči pristup drugih tim koristima.

Buduće ekonomske koristi

Buduće ekonomske koristi se mogu ogledati u povećanju prihoda od prodaje proizvoda i usluga, u smanjenju troškova, ili u drugim koristima koje preduzeće uživa od korišćenja određene nematerijalne imovine.

¹ MRS 38 – *Nematerijalna imovina*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6616>, (pristupljeno decembra 2011), par. 10.

Da bi određeno sredstvo bilo priznato kao nematerijalno ulaganje potrebno je da ispunjava sledeće kriterijume:

- da je verovatno da će se buduće ekonomske koristi od tog sredstva uliti u preduzeće,
- da se nabavna vrednost sredstva može pouzdano odmeriti.¹

Verovatnoću ostvarenja budućih ekonomskih koristi od određenog sredstva utvrđuje preduzeće na bazi sopstvenog prosuđivanja, uzimajući u obzir procenu ukupnih ekonomskih uslova koji će postojati tokom veka trajanja te imovine i dokaze raspoložive u vreme njenog početnog priznavanja. „**Priznavanje** neke stavke kao nematerijalne imovine zahteva da entitet pokaže da stavka zadovoljava:

a) definiciju nematerijalne imovine i

b) kriterijume priznavanja.“²

Izdaci sticanja ili internog generisanja nematerijalnih sredstava koji ne zadovoljavaju definiciju i kriterijume priznavanja nematerijalne imovine priznaju se u bilansu uspeha kao rashod perioda u kom nastaju. **Naknadni izdaci** koji nastanu nakon početnog priznavanja nematerijalne imovine, bilo da je ona stečena ili interno generisana, se vrlo teško mogu pripisati direktno određenoj nematerijalnoj imovini, zato se oni samo u retkim slučajevima priznaju u knjigovodstvenoj vrednosti određene imovine. Nematerijalna imovina se početno odmerava po nabavnoj vrednosti.

¹ MRS 38 – *Nematerijalna imovina*, op. cit., par. 21.

² Ibidem, par. 18.

Klasifikacija nematerijalne imovine prema načinu sticanja

a) Zasebno sticanje

Zasebno sticanje nematerijalne imovine podrazumeva njenu nabavku tj. kupovinu. U ovom slučaju je relativno lako utvrditi nabavnu vrednost po kojoj se vrši njeno početno odmeravanje. „Nabavna vrednost zasebno stečene nematerijalne imovine se sastoji od:

- a) nabavne cene uključujući uvozne carine i poreza po osnovu prometa koji se ne refundira, nakon odbitka trgovinskih popusta i rabata; i
- b) direktno pripisivih troškova pripreme imovine za namenjenu upotrebu.“¹
Kao što su: troškovi primanja zaposlenih, profesionalne naknade, troškovi testiranja pravilnog funkcionisanja...

Troškovi uvođenja novog proizvoda ili usluge, troškovi vođenja posla na novoj lokaciji ili sa novim kupcima, administrativni i drugi opšti režijski troškovi ne čine deo nabavne vrednosti nematerijalne imovine. Takođe, troškovi aktivnosti nastali u vezi sa razvojem nematerijalne imovine koji nisu neophodni da bi imovina bila dovedena u stanje funkcionisanja koje je predviđeno, ne mogu biti uključeni u njenu nabavnu vrednost i priznaju se kao rashod perioda u kom su nastali.

b) Sticanje kao deo poslovne kombinacije

U slučaju sticanja nematerijalne imovine u poslovnoj kombinaciji, nabavnu vrednost te imovine čini njena fer vrednost na datum sticanja. Prilikom priznavanja takve imovine neophodno je da ona ispunjava definiciju nematerijalne imovine i da se njena fer vrednost može pouzdano odmeriti. Najpouzdaniju procenu fer vrednosti nematerijalne imovine obezbeđuju kotirane tržišne cene na aktivnom tržištu (trenutna cena ili cena poslednje transakcije razmene istih ili sličnih sredstava). „Ukoliko ne postoji aktivno tržište za nematerijalnu imovinu, njena fer vrednost predstavlja iznos koji bi entitet platio, na datum sticanja, u nezavisnoj transakciji između upućenih i voljnih strana na osnovu najboljih dostupnih informacija.“²

¹ MRS 38 – *Nematerijalna imovina*, op. cit, par. 27.

² Ibidem, par. 40.

c) Sticanje uz pomoć državnog davanja

Nabavna vrednost je jednaka fer vrednosti na dan nabavke.

d) Sticanje putem razmene imovine

Nabavna vrednost je jednaka fer vrednosti imovine koja se daje u razmenu.

e) Interno generisani gudvil

Interno generisani gudvil se ne priznaje kao imovina.

f) Interno generisana nematerijalna imovina

S obzirom na teškoće koje nastaju prilikom priznavanja interno generisane nematerijalne imovine, da bi procenilo da li ona ispunjava kriterijume priznavanja, preduzeće klasifikuje proces nastanka ovakve imovine u dve faze:

- fazu istraživanja i
- fazu razvoja.

Faza istraživanja

Nematerijalna imovina koja proističe iz faze istraživanja se ne priznaje kao imovina već se ovaj izdatak priznaje kao rashod perioda u kom je nastao. Ovo proističe iz činjenice da preduzeće u fazi istraživanja ne može da pokaže da nematerijalna imovina postoji i da će proizvesti verovatne buduće ekonomske koristi.¹

Faza razvoja

„Nematerijalna imovina koja proističe iz razvoja se priznaje kao imovina ako, i samo ako, entitet može da dokaže sledeće:

¹ MRS 38 – *Nematerijalna imovina*, op. cit., par. 54 i 55.

- a) tehničku izvodljivost završavanja nematerijalne imovine, tako da će ona biti raspoloživa za korišćenje ili prodaju;
- b) svoju nameru da završi nematerijalnu imovinu i da je koristi ili proda;
- c) svoju sposobnost korišćenja ili prodaje nematerijalne imovine;
- d) kako će nematerijalna imovina generisati buduće ekonomske koristi (postojanje tržišta za tu nematerijalnu imovinu ili njen proizvod);
- e) raspoloživost odgovarajućih tehničkih, finansijskih i drugih resursa za završavanje razvoja i korišćenje ili prodaju nematerijalne imovine;
- f) njegovu sposobnost pouzdanog odmeravanja izdataka koji se mogu pripisati nematerijalnoj imovini tokom njenog razvoja.“¹

Cena koštanja interno generisane nematerijalne imovine predstavlja zbir izdataka nastalih od dana kada je nematerijalna imovina prvi put ispunila kriterijum priznavanja. Ona uključuje sve direktno pripisive troškove neophodne za kreiranje, proizvodnju i pripremu imovine za funkcionisanje, na način na koji je to rukovodstvo preduzeća predvidelo. To su troškovi materijala i usluga, troškovi primanja zaposlenih, provizije za registrovanje zakonskog prava, amortizacija patenata i licenci koji se koriste za generisanje nematerijalne imovine. Za razliku od njih izdaci prodaje, administrativni izdaci i drugi opšti režijski izdaci koji se ne mogu direktno pripisati pripremi imovine za korišćenje, zatim početni gubici poslovanja, kao i izdaci osposobljavanja zaposlenih za korišćenje imovine, nisu komponente cene koštanja interno generisane imovine. Izdaci nastali u vezi nematerijalne imovine koji su početno priznati kao rashod ne mogu se kasnije priznati kao deo cene koštanja te imovine.²

Priznavanje nematerijalne imovine prestaje kada se:

- imovina otuđi,
- ne očekuju buduće ekonomske koristi od njenog korišćenja ili otuđenja.

Razlika između neto prihoda od otuđenja, ako ih ima, i knjigovodstvene vrednosti imovine, predstavlja dobitak ili gubitak i on se priznaje u bilansu uspeha kada imovina prestane da se priznaje.

¹ IAS 38 - *Intangible Assets*, op. cit., str. 2.

² MRS 38 – *Nematerijalna imovina*, op. cit., par. 65-71.

1.2. ANALIZA RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA NEMATERIJALNE IMOVINE

Svojom računovodstvenom politikom rukovodstvo preduzeća se opredeljuje za model vrednovanja pozicija nematerijalne imovine nakon njihovog početnog priznavanja, koji može biti:

- a) model nabavne vrednosti i
- b) model revalorizacije.

Primenom **modela nabavne vrednosti** nakon početnog priznavanja, nematerijalna imovina se vrednuje tj. knjiži po svojoj nabavnoj vrednosti (ceni koštanja) umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i eventualne akumulirane gubitke od umanjenja vrednosti.

Po **modelu revalorizacije**, nakon početnog priznavanja, nematerijalna imovina se vrednuje tj. knjiži po revalorizovanoj vrednosti, koju čini njena fer vrednost na dan revalorizacije, umanjena za akumuliranu naknadnu amortizaciju i eventualne akumulirane gubitke od umanjenja vrednosti. Fer vrednost se utvrđuje pozivanjem na aktivno tržište, a ukoliko se iz nekih razloga ona u određenom trenutku ne može više utvrđivati pozivanjem na aktivno tržište, onda se uzima u obzir fer vrednost na dan poslednje revalorizacije. Model revalorizacije zahteva početno priznavanje po modelu nabavne vrednosti. Učestalost revalorizacije zavisi od promenljivosti fer vrednosti nematerijalne imovine koja se revalorizuje. Značajna i promenljiva kretanja fer vrednosti zatevaju obaveznu godišnju revalorizaciju, kako se knjigovodstvena vrednost imovine na dan bilansa stanja ne bi bitno razlikovala od njene fer vrednosti.¹

Povećanje knjigovodstvene vrednosti nematerijalne imovine po osnovu revalorizacije se knjiži direktno u korist kapitala, u okviru pozicije revalorizacione rezerve. Povećanje se priznaje u bilansu uspeha, u iznosu u kom poništava revalorizaciono umanjenje iste imovine prethodno priznate u bilansu uspeha. Ukoliko kao rezultat revalorizacije nastupi smanjenje knjigovodstvene vrednosti, ono se priznaje u bilansu uspeha i knjiži se direktno na teret kapitala u okviru pozicije revalorizacione rezerve, do iznosa njenog potražnog salda za tu imovinu.² Kumulirane revalorizacione rezerve se mogu prenositi direktno u neraspoređenu dobit kada se one realizuju tj. prilikom rashodovanja ili otuđenja imovine. Neke revalorizacione rezerve se mogu realizovati i dok preduzeće koristi imovinu, u tom slučaju iznos realizovane revalorizacione rezerve je jednak razlici između amortizacije obračunate na osnovu fer vrednosti imovine i amortizacije koja bi se

¹ MRS 38 – Nematerijalna imovina, op. cit., par. 75-82.

² IAS 38 - Intangible Assets, op. cit., str. 3.

priznala na osnovu nabavne vrednosti (cene koštanja) imovine. Ovaj prenos iz revalorizacionih rezervi u neraspoređenu dobit se ne vrši kroz bilans uspeha.¹

Sledi da izbor jednog od ova dva modela vrednovanja, u okviru računovodstvene politike preduzeća, opredeljuje na koji način će odgovarajuća povećanja odnosno smanjenja vrednosti nematerijalnih sredstava biti tretirana, što se posledično odražava na ostvareni rezultat preduzeća.

1.3. PROMENE RAČUNOVODSTVENIH PROCENA NEMATERIJALNE IMOVINE

Promene računovodstvenih procena u domenu nematerijalne imovine mogu biti posledica promene:

- a) procene korisnog veka trajanja,
- b) metoda amortizacije,
- c) rezidualnih vrednosti.

MRS 8 od preduzeća zahteva da obelodani prirodu i nivo promena u računovodstvenoj proceni koja ima značajan efekat u tekućem periodu ili se očekuje da će ga imati u sledećim periodima.

Rukovodstvo preduzeća na bazi sopstvene procene određuje **koristan vek trajanja** imovine. Ukoliko ono na osnovu analize svih relevantnih faktora ne može predvideti završetak perioda u kome se očekuje da će nematerijalna imovina generisati prilive neto novčanih tokova u preduzeće, za imovinu se smatra da ima neograničen koristan vek trajanja. U suprotnom, ukoliko imovina ima ograničen koristan vek trajanja, rukovodstvo preduzeća je dužno da veoma oprezno proceni vremenski period, odnosno broj proizvedenih jedinica koji čini taj koristan vek trajanja, imajući u vidu očekivanu upotrebu imovine, stabilnost delatnosti u kojoj ona deluje, javne informacije o procenama korisnih vekova slične imovine, brze promene u tehnologiji i dr. faktore. Bez obzira na brze promene i neizvesnost koji vladaju u oblasti nematerijalne imovine procenjen koristan vek trajanja imovine ne sme biti nerealno kratak.² U slučaju nematerijalne imovine koja nastaje po osnovu ugovornih ili drugih zakonskih prava koristan vek trajanja je jednak periodu važenja tih prava, ili može biti kraći u zavisnosti od perioda tokom kog preduzeće očekuje da će koristiti imovinu (koristan vek trajanja može obuhvatati i moguć period obnove ovih ugovornih i dr.

¹ MRS 38 – Nematerijalna imovina, op. cit., par. 87.

² Ibidem, par. 88-93.

zakonskih prava, samo ukoliko ta obnova ne iziskuje značajnije troškove).¹ Procenjen koristan vek trajanja se mora proveravati najmanje na kraju svake poslovne godine, s obzirom na to da tokom upotrebe nematerijalne imovine može postati očigledno da je procena njenog veka trajanja neadekvatna (npr. priznavanje gubitka od umanjenja vrednosti može ukazati na potrebu promene korisnog veka trajanja). U slučaju da dođe do promene očekivanog veka trajanja imovine-amortizacionog perioda, ona se računovodstveno obuhvata kao promena računovodstvene procene u skladu sa MRS 8.

„Amortizacija je sistemska alokacija amortizacionog iznosa nematerijalne imovine tokom njenog korisnog veka.“² Obračun amortizacije započinje kada imovina postane raspoloživa za upotrebu na način na koji je to predvidelo rukovodstvo preduzeća i prestaje onog trenutka kada se imovina preklasifikuje u imovinu koja se drži za prodaju, odnosno kada prestaje priznavanje imovine (amortizacija ne prestaje kada se imovina više ne koristi, osim ako imovina nije u potpunosti amortizovana ili je klasifikovana kao imovina koja se drži za prodaju). Preduzeću stoje na raspolaganju različite **metode amortizacije** i to:

- a) metod pravolinijskog otpisa - proporcionalni metod,
- b) metod opadajućeg salda - degresivni metod,
- c) metod broja proizvedenih jedinica - funkcionalni metod.³

Rukovodstvo preduzeća se svojom računovodstvenom politikom opredeljuje za metod amortizacije koji će na najbolji mogući način odražavati dinamiku trošenja budućih ekonomskih koristi od imovine. Ako se ta dinamika ne može pouzdano utvrditi koristi se pravolinijski metod otpisa imovine, s obzirom na to da se njime postiže najmanji procenat eventualnog odstupanja tj. greške. Odabrani metod amortizacije se dosledno primenjuje iz perioda u period, sem ukoliko ne dođe do promena koje bi uslovile da primenjeni metod ne odražava verno dinamiku trošenja ekonomskih koristi od imovine. Iz tih razloga metod amortizacije se mora proveravati najmanje na kraju svake poslovne godine. I ukoliko dođe do promene primenjenog metoda amortizacije,

¹ MRS 38 – *Nematerijalna imovina*, op. cit., par. 94.

² Ibidem, par. 8.

³ Ibidem, par. 98.

takva promena se računovodstveno obuhvata kao promena računovodstvene procene u skladu sa MRS 8. Troškovi amortizacije za svaki period se priznaju u bilansu uspeha.

„**Rezidualna vrednost** je procenjeni iznos koji bi entitet primio danas ako bi otuđio sredstvo, nakon odbijanja procenjenih troškova otuđenja i pod pretpostavkom da je sredstvo već na kraju svog korisnog veka i u stanju koje se očekuje na kraju njegovog korisnog veka.“¹ Rukovodstvo preduzeća procenjuje rezidualnu vrednost i ona je u najvećem broju slučajeva nematerijalne imovine sa ograničenim vekom trajanja jednaka nuli, osim u slučajevima kada se ona može pouzdano utvrditi pozivanjem na aktivno tržište, ili kada postoji obaveza treće strane da kupi imovinu na kraju njenog veka trajanja. Postoji obaveza provere utvrđene rezidualne vrednosti barem na kraju svake poslovne godine. A eventualna promena rezidualne vrednosti predstavlja promenu računovodstvene procene u skladu sa MRS 8.

Imajući u vidu da trošak amortizacije direktno zavisi od odabranog metoda amortizacije, zatim procenjenog korisnog veka trajanja tokom kog se nabavna vrednost sredstva raspoređuje u vidu troškova amortizacije, kao i rezidualne vrednosti koja se uzima u obzir prilikom izračunavanja osnovice za amortizaciju, evidentan je uticaj koji procena tj. odabir ovih komponenti može imati na rezultat.

S obzirom na to da se **nematerijalna imovina koja ima neograničen vek trajanja** ne amortizuje, preduzeće je dužno, u skladu sa MRS 36, da vrši povremena testiranja ove imovine na umanjeње vrednosti, poređenjem nadoknativog iznosa i knjigovodstvene vrednosti. Ukoliko se utvrdi da je knjigovodstvena vrednost veća od nadoknativog iznosa imovine, ovo prekoračenje se priznaje kao gubitak od umanjenja vrednosti. Testiranje na umanjeње vrednosti se vrši najmanje jednom godišnje i po potrebi tj. onda kada postoje naznake da je došlo do umanjenja vrednosti nematerijalne imovine. Pretpostavka o neograničenom veku trajanja imovine se, takođe, preispituje jednom u toku poslovne godine, kako bi se utvrdilo da nije došlo do promene određenih okolnosti koje bi uslovile promenu procene korisnog veka trajanja iz neograničenog u ograničeni. Ukoliko do toga dođe, ova promena se računovodstveno obuhvata kao promena računovodstvene procene u skladu sa MRS 8.²

¹ MRS 38 – *Nematerijalna imovina*, op. cit., par. 8.

² IAS 38 - *Intangible Assets*, op. cit., str. 4 i 5.

2. NEKRETNINE, POSTROJENJA I OPREMA

2.1. DEFINICIJA, PRIZNAVANJE I ODMERAVANJE, UMANJENJE VREDNOSTI IMOVINE I PRESTANAK PRIZNAVANJA

„*Nekretnine, postrojenja i oprema* su materijalne stavke koje se:

- a) drže za korišćenje u proizvodnji proizvoda ili isporuci dobara ili usluga, za iznajmljivanje drugima ili za administrativne svrhe; i
- b) za koje se očekuje da će se koristiti duže od jednog obračunskog perioda.“¹

Ova definicija data je u MRS 16, kojim je i regulisana oblast nekretnina, postrojenja i opreme.

Prema svojoj prirodi i upotrebi u poslovanju, sredstva koja čine nekretnine, postrojenja i opremu se mogu grupisati na sledeći način: zemljište, objekti, mašine, brodovi, avioni, motorna vozila, nameštaj i uređaji i kancelarijska oprema. Računovodstveno se obuhvataju na računima grupe 02.

Kriterijumi za **priznavanje** nekretnina, postrojenja i opreme su ispunjeni ukoliko su istovremeno ispunjena dva osnovna kriterijuma:

- a) ako je sigurno da će preduzeću po osnovu tog sredstva priticati buduće ekonomske koristi,
- b) ako se nabavna vrednost/cena koštanja tog sredstva može pouzdano utvrditi.

Pri tom, standard ne propisuje jedinicu mere za priznavanje tj. šta sve sačinjava neku nekretninu, postrojenje i opremu, već ostavlja slobodu preduzeću da primenu kriterijuma priznavanja prilagodi specifičnim okolnostima svog poslovanja (npr. mogu se agregirati pojedinačno beznačajne stavke i na njih primeniti kriterijum priznavanja). Pored inicijalnih troškova koji nastaju prilikom nabavke ili izgradnje nekretnina, postrojenja i opreme, u njihovu

¹ MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6580>, (pristupljeno januara 2012), par. 6.

knjigovodstvenu vrednost se priznaju i troškovi koji nastaju naknadno kao rezultat dogradnje sredstva ili zamene nekog dela, ukoliko su zadovoljeni kriterijumi priznavanja. Dok se troškovi svakodnevnog održavanja priznaju kao rashod perioda u kom su nastali.

Nabavnu vrednost/cenu koštanja nekretnina, postrojenja i opreme čine: fakturna cena, uključujući uvozne takse i poreze po osnovu prometa koji se ne mogu refundirati, nakon oduzimanja trgovačkih popusta i rabata, zatim svi troškovi koji se mogu direktno pripisati dovođenju sredstva njegovoj nameni (troškovi primanja zaposlenih, pripreme terena, isporuke, instaliranja i montaže...) i inicijalna procena troškova demontaže, uklanjanja sredstva i obnove područja na kojem je sredstvo locirano.¹ Cena koštanja osnovnog sredstva koje se izrađuje u sopstvenoj režiji utvrđuje se po osnovu istih načela kao i za nabavku osnovnog sredstva. U nabavnu vrednost/cenu koštanja se ne uključuju troškovi sporednih aktivnosti koje nisu neophodne da bi se sredstvo osposobilo da funkcioniše na način na koji je to predviđeno (neuobičajeno visoki iznosi utrošenog materijala, rada ili drugih resursa, inicijalni poslovni gubici...), kao ni troškovi probne proizvodnje.

MRS 36 objašnjava kako preduzeće proverava knjigovodstvenu vrednost svojih sredstava, kako utvrđuje nadoknadivu vrednost sredstva i kada priznaje ili poništava priznavanje gubitka usled **umanjenja vrednosti**.

Knjigovodstvena vrednost nekretnina, postrojenja i opreme (NPO) **prestaje da se priznaje**:

- a) kada se sredstvo otuđi (prodaja, zaključivanje finansijskog lizinga...),
- b) kada se ne očekuju buduće ekonomske koristi od korišćenja ili otuđenja sredstva.²

Dobitak ili gubitak koji tom prilikom nastanu se utvrđuju kao razlika između neto dobitaka od otuđenja, ako ih ima i knjigovodstvene vrednosti sredstva i uključuju se u dobitak ili gubitak perioda u kom sredstva prestaju da se priznaju.

¹ MRS 16 - Nekretnine, postrojenja i oprema, op. cit., par. 16 i 17.

² Ibidem, par. 67.

ANALIZA RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA NEKRETNINA, POSTROJENJA I OPREME

„Kada je plaćanje nekretnina, postrojenja i opreme odloženo na period koji prevazilazi uobičajene rokove plaćanja, tada se u nabavnu vrednost sredstva mogu uključiti **troškovi kamate** u iznosu koji se može kapitalizovati u skladu sa MRS 23 –Troškovi pozajmljivanja.“¹ Uobičajeno je da se ovi troškovi priznaju u bilansu uspeha kao rashod perioda, ali u slučaju da se preduzeće svojom računovodstvenom politikom opredelilo da vrši kapitalizaciju troškova pozajmljivanja, ove troškove je moguće uključiti u nabavnu vrednost, u iznosu do dana puštanja osnovnog sredstva u upotrebu.

S obzirom na to da MRS ne definiše kriterijume na osnovu kojih bi se vršilo **razgraničenje stavki alata, inventara i rezervnih delova** na osnovna sredstva tj. opremu i na zalihe, preduzeće u svom aktu o računovodstvenim politikama precizira ove kriterijume. Kao prvi kriterijum pri razvrstavanju se može uzeti koristan vek trajanja. U tom slučaju, stavke čiji je vek upotrebe do jedne godine se, bez obzira na njihovu vrednost, obavezno iskazuju u okviru zaliha, a stavke čiji je vek upotrebe preko godinu dana mogu se smatrati opremom. Tada se kao drugi kriterijum razvrstavanja može uzeti pojedinačna vrednost stavki. Što znači, kada alat ili inventar ima vek upotrebe duži od godinu dana, u zavisnosti od računovodstvene politike preduzeća, može se iskazati ili kao osnovno sredstvo ili kao zaliha. Najčešće se pojedinačna vrednost alata i inventara poredi sa prosečnom bruto zaradom po zaposlenom u Srbiji u trenutku nabavke, pa ako je ona veća ta sredstva se razvrstavaju u osnovna sredstva, a ako je niža iskazuju se kao obrtna sredstva tj. zalihe. Primena ovih kriterijuma svakako zahteva prosuđivanje prilikom razvrstavanja zavisno od vrste preduzeća i okolnosti u kojima ono posluje. Računovodstvenim politikama, takođe, preduzeće bi trebalo da utvrdi kriterijum razvrstavanja odnosno „novčani iznos do kojeg će se zamena rezervnih delova, čiji je vek preko godinu dana, smatrati troškom poslovanja, a za iznos koji prelazi tu sumu, povećati vrednost osnovnih sredstava uz istovremeno isknjiženje neotpisane knjigovodstvene vrednosti dela koji se zamenjuje.“² Zamena rezervnih delova čiji je vek trajanja kraći od jedne godine, bez obzira na vrednost, iskazuje se kao trošak tekućeg održavanja.

¹ Svičević S., *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, op. cit., str. 19.

² Ibidem, str. 19.

Kada bira svoju računovodstvenu politiku, preduzeće se opredeljuje ili za model nabavne vrednosti ili za model revalorizacije i ono tu politiku primenjuje na celu grupu nekretnina, postrojenja i opreme. Primenom **modela nabavne vrednosti** nakon početnog priznavanja nekretnine, postrojenja i oprema se knjiže po njihovoj nabavnoj vrednosti koja se umanjuje za eventualnu akumuliranu amortizaciju i eventualne akumulirane gubitke zbog umanjenja vrednosti.¹ **Model revalorizacije** podrazumeva da se nekretnine, postrojenja i oprema nakon početnog priznavanja knjiže po revalorizovanom iznosu, koji predstavlja njihovu fer vrednost na datum revalorizacije umanjenu za ukupan iznos naknadne amortizacije i naknadne akumulirane gubitke zbog obezvređenja, pod pretpostavkom da se njihova fer vrednost može pouzdano odmeriti. Učestalost revalorizacije zavisi od intenziteta promena fer vrednosti NPO, ako su one česte i značajne revalorizacija se vrši jednom u toku poslovne godine, a ukoliko su one neznatne, dovoljno je vršiti revalorizaciju stavki jednom na svakih tri do pet godina. Ako se vrši revalorizacija određene NPO, potrebno je revalorizovati celokupnu grupu NPO kojoj to sredstvo pripada, kako bi se izbeglo da finansijski izveštaji prezentuju podatke koji predstavljaju mešavinu troškova i vrednosti na različite datume. Fer vrednost zemljišta i objekata obično utvrđuje stručno osposobljeni procenjivač, na osnovu tržišnih dokaza, dok se fer vrednost postrojenja i opreme procenjuje na osnovu njihove tržišne vrednosti. Ako usled revalorizacije dođe do povećanja knjigovodstvene vrednosti sredstva, to povećanje se pripisuje direktno kapitalu, u okviru pozicije revalorizacione rezerve. Ali to povećanje revalorizacionih rezervi „se priznaje kao prihod u bilansu uspeha samo do iznosa do kog se stornira revalorizaciono smanjenje istog sredstva, koje je prethodno priznato kao rashod u bilansu uspeha.“² Kada se iskazana knjigovodstvena vrednost smanji kao rezultat revalorizacije, to smanjenje se knjiži na teret kapitala, do iznosa postojećih revalorizacionih rezervi koje se odnose na to sredstvo, a ukoliko iznos smanjenja premašuje ranije formirane revalorizacione rezerve razlika se priznaje kao rashod. Po prestanku priznavanja sredstva njegove revalorizacione rezerve se mogu direktno preneti na neraspoređenu dobit, dok se u određenim slučajevima one mogu preneti i dok se sredstvo koristi („iznos prenete rezerve predstavlja razliku između amortizacije zasnovane na revalorizovanoj knjigovodstvenoj vrednosti sredstva i amortizacije zasnovane na prvobitnoj nabavnoj vrednosti sredstva“³). Ovo prenošenje revalorizacionih rezervi u neraspoređenu dobit se ne vrši preko bilansa uspeha. Na osnovu prethodno iznetog sledi da

¹ MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, op. cit., par. 30.

² Ibidem, par. 39.

³ Ibidem, op. cit., par. 41.

preduzeće odabirom ovog modela vrednovanja, kao svoje računovodstvene politike, može ocenom procenitelja uvek da doprinese povećanju ili smanjenju rezultata poslovanja.¹

2.3. ANALIZA RAČUNOVODSTVENIH PROCENA NEKRETNINA, POSTROJENJA I OPREME

U domenu računovodstvenih procena, kada se radi o nekretninama, postrojenju i opremi, se mogu naći izbor i/ili promena:

- a) korisnog veka upotrebe,
- b) rezidualnih vrednosti,
- c) metoda amortizacije i
- d) procenjenih troškova demontaže, uklanjanja ili obnove nekretnina, postrojenja i opreme.

Preduzeće vrši procenu *korisnog veka trajanja* svakog pojedinačnog sredstva i to prosuđivanjem koje se temelji na iskustvu koje je ono imalo sa sličnim sredstvima. Koristan vek trajanja sredstva definiše se pomoću njegove očekivane koristi za preduzeće, međutim pored korišćenja sredstva do smanjenja ekonomskih koristi koje se od njega mogu dobiti dovode i mnogi drugi faktori, kao što su tehnološka ili komercijalna zastarelost i habanje. Zato se prilikom utvrđivanja korisnog veka trajanja u obzir uzimaju sledeći faktori:

- a) očekivana iskorišćenost sredstva,
- b) očekivano fizičko habanje,
- c) tehnička ili komercijalna zastarelost,
- d) zakonska ili slična ograničenja korišćenja sredstva.²

Tako da se često dešava da je koristan vek trajanja sredstva kraći od njegovog ekonomskog veka trajanja. Prema zahtevu MRS 16 utvrđen koristan vek trajanja sredstva se proverava barem na kraju svake poslovne godine i ukoliko se očekivanja razlikuju od prethodnih procena, promena se obračunava kao promena računovodstvene procene u skladu sa MRS 8. Zemljište ima neograničen

¹ MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, op. cit, par. 31-41.

² Ibidem, par. 56.

koristan vek trajanja i zbog toga se ne amortizuje, za razliku od objekata koji imaju ograničen koristan vek trajanja.

Osnovica za obračun amortizacije nekretnina, postrojenja i opreme je nabavna vrednost ili cena koštanja sredstva umanjena za preostalu, rezidualnu vrednost sredstva. **Rezidualna vrednost** se utvrđuje procenom i predstavlja neto iznos koji preduzeće očekuje da će dobiti za sredstvo na kraju njegovog korisnog veka trajanja, po odbitku očekivanih troškova prodaje.¹ U praksi, rezidualna vrednost sredstva je često zanemarljiva i kao takva se ne uzima u obzir prilikom izračunavanja iznosa koji se amortizuje. Utvrđenu rezidualnu vrednost preduzeće je dužno da preispituje najmanje na kraju svake poslovne godine, kako bi utvrdilo da li je došlo do značajnih promena u očekivanjima koje bi uslovile promenu računovodstvene procene, u skladu sa MRS 8.

Obračun amortizacije je postupak kojim se vrednost stalne imovine (nabavna vrednost - rezidualna vrednost) raspoređuje tj. prenosi na rashode unutar procenjenog korisnog veka njene upotrebe. „Svaki deo neke nekretnine, postrojenja i opreme, čija je nabavna vrednost/cena koštanja značajna u odnosu na ukupnu nabavnu vrednost datog sredstva se amortizuje zasebno.“² Za potrebe amortizacije, u zavisnosti od korisnog veka, metoda amortizacije i materijalne značajnosti pojedine stavke nekretnina, postrojenja i opreme se mogu grupisati. Amortizacija započinje kada sredstvo postane raspoloživo za korišćenje, a prestaje po prestanku priznavanja sredstva odnosno kada se preklasifikuje u sredstva koja se drže za prodaju. Preduzeće ima obavezu da sredstva amortizuje sve do njihovog isknjiženja, odnosno do potpune amortizacije i u slučajevima kada se ona ne koriste. „Trošak amortizacije za svaki period, priznaje se u bilansu uspeha, osim ako nije uključen u knjigovodstvenu vrednost drugog sredstva“ (u slučaju kada se buduće ekonomske koristi koje su sadržane u sredstvu apsorbuju u proizvodnji drugog sredstva).³ Preduzeće se svojom računovodstvenom politikom opredeljuje za korišćeni **metod amortizacije** sredstva uzimajući u obzir očekivano trošenje budućih ekonomskih koristi od tog sredstva i taj metod konzistentno primenjuje iz perioda u period. Primenjeni metod amortizacije se proverava najmanje jednom na kraju svake poslovne godine, kako bi eventualna promena u dinamici trošenja budućih ekonomskih koristi od sredstva uslovia i promenu primenjenog metoda amortizacije. Ova promena bi značila promenu računovodstvene procene u skladu sa MRS 8.

¹ Svičević S., *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, op. cit., str. 22.

² MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, op. cit., par. 43.

³ Ibidem, par. 48.

MRS 16 dopušta više različitih metoda amortizacije i to:

- a) pravolinijski metod- koji za rezultat ima konstantne troškove u toku korisnog veka trajanja sredstva,
- b) degresivni metod- koji dovodi do smanjenja troškova tokom korisnog veka trajanja sredstva i
- c) funkcionalni metod- kod koga su troškovi zasnovani na očekivanom korišćenju ili učincima.¹

Kada se radi o nekretninama, postrojenju i opremi, analogno nematerijalnim ulaganjima, se može izvesti zaključak da izbor odnosno promena prethodno navedenih računovodstvenih procena može uticati na korekciju rezultata putem povećanja tj. smanjenja troškova amortizacije kao značajne komponente bilansa uspeha preduzeća.

2.4. INVESTICIONE NEKRETNINE

2.4.1. DEFINICIJA, PRIZNAVANJE I ODMERAVANJE, PRENOSI I PRESTANAK PRIZNAVANJA

Važna kategorija stalne imovine su investicione nekretnine (račun 024), a pitanja njihovog priznavanja, odmeravanja i obelodanjivanja reguliše MRS 40, koji ih definiše na sledeći način:

„Investiciona nekretnina je nekretnina koju drži vlasnik ili korisnik lizinga u okviru finansijskog lizinga u cilju ostvarivanja prihoda od zakupnine ili porasta vrednosti kapitala ili i jednog i drugog, a ne za:

- a) korišćenje u proizvodnji ili nabavci dobara ili usluga ili u administrativne svrhe; ili
- b) prodaju u redovnom toku poslovanja.“²

Učešće u nekretnini koju drži korisnik lizinga u okviru poslovnog lizinga se takođe može klasifikovati kao investiciona nekretnina samo ukoliko bi ta nekretnina na neki drugi način

¹ MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, op. cit., par. 62.

² MRS 40 - *Investicione nekretnine*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6620>, (pristupljeno februara 2012), par. 5.

zadovoljila definiciju investicione nekretnine, a da pri tom korisnik lizinga prilikom njenog vrednovanja primenjuje metod fer vrednosti. Investicione nekretnine mogu biti: zemljište koje se drži u cilju dugoročnog porasta vrednosti kapitala, zemljište koje se drži za trenutno nepoznatu buduću upotrebu, objekat koji je u vlasništvu preduzeća a iznajmljen je u okviru jednog ili više poslovnih lizinga, nekretnine u procesu izgradnje ili razvoja za buduće korišćenje kao investicione nekretnine.¹

„Investicione nekretnine se **priznaju** kao sredstvo ako i samo ako:

- a) je verovatno da će entitet u budućnosti ostvariti ekonomsku korist od te investicione nekretnine; i
- b) se nabavna vrednost investicione nekretnine može pouzdano odmeriti.“²

Pored troškova sticanja, povodom određene investicione nekretnine se mogu javiti i naknadni troškovi, kako bi se nekretnina proširila, zamenio neki njen deo ili se ona servisirala. Pri tom, ukoliko su zadovoljeni uslovi priznavanja trošak zamene se priznaje u knjigovodstvenoj vrednosti investicione nekretnine, dok se troškovi svakodnevnog servisiranja priznaju u bilansu uspeha kao rashod perioda u kom su nastali. Prilikom utvrđivanja da li određena nekretnina ispunjava uslove da bude investiciona nekretnina, pored ispunjenja definicije i uputstava koji su dati u Standardu, preduzeće je to koje postavlja kriterijume priznavanja i koristi sopstveno rasuđivanje.

Početno **odmeravanje** investicionih nekretnina se vrši po njihovoj nabavnoj vrednosti, odnosno ceni koštanja. Nabavnu vrednost investicione nekretnine čini njena kupovna cena i svi direktno pripisivi izdaci, kao što su naknade za profesionalne pravne usluge, takse za prenos imovine, ostali troškovi transakcija. U nju se ne uključuju troškovi započinjanja poslovanja, početni poslovni gubici, ni prekomerno utrošene količine materijala, rada ili drugih resursa, kada je u pitanju cena koštanja.³ Početnu nabavnu vrednost investicione nekretnine koja se drži pod finansijskim lizingom čini niža od sledeće dve vrednosti: fer vrednosti nekretnine i sadašnje

¹ MRS 40 - *Investicione nekretnine*, op. cit., par 6 i 8.

² Ibidem, par. 16.

³ Ibidem, par. 21 i 23.

vrednosti minimalnih plaćanja lizinga, u skladu sa MRS 17. Ako je učešće u nekretnini koja je pod poslovnim lizingom klasifikovano kao investiciona nekretnina, po fer vrednosti se obračunava upravo to učešće a ne odgovarajuća nekretnina.

Promena namene određenih nekretnina može dovesti do njihove preklasifikacije iz investicionih u one koje koristi vlasnik, ili pak zalihe ukoliko postoji namera da se te nekretnine prodaju. Kod prenosa nekretnine sa investicione nekretnine koja se vrednuje po fer vrednosti na nekretninu koju koristi vlasnik ili na zalihe, pretpostavljena nabavna vrednost nekretnine jeste njena fer vrednost na datum promene namene. Dok se kod prenosa sa nekretnine koju koristi vlasnik na investicionu nekretninu koja se vodi po fer vrednosti, bilo kakva razlika između knjigovodstvene vrednosti nekretnine i njene fer vrednosti na datum prenosa tretira na isti način kao i revalorizacija. Što znači da se smanjenje knjigovodstvene vrednosti priznaje u bilansu uspeha. Međutim, u onoj meri u kojoj je iznos uključen u revalorizacionu rezervu za tu nekretninu, smanjenje se priznaje u ukupnom ostalom rezultatu i smanjuje revalorizacionu rezervu u okviru kapitala. Dok se povećanje priznaje u bilansu uspeha u meri u kojoj stornira ranije priznati gubitak za tu nekretninu. Eventualni preostali deo povećanja se priznaje u ukupnom ostalom rezultatu i povećava revalorizacionu rezervu u okviru kapitala. Po otuđenju investicionih nekretnina revalorizacione rezerve se mogu preneti na neraspoređenu dobit, s tim što se ovaj prenos ne vrši kroz bilans uspeha. U slučaju prenosa sa zaliha na investicione nekretnine koje će se knjižiti po fer vrednosti, eventualna razlika između ranije knjigovodstvene vrednosti nekretnine i njene fer vrednosti utvrđene na dan prenosa se priznaje u dobitku tj. gubitku. Isti je postupak i prilikom završetka izgradnje investicione nekretnine u sopstvenoj režiji.¹

Priznavanje investicione nekretnine prestaje po otuđenju (prodaja ili zaključenje finansijskog lizinga) ili kada se ona trajno povuče iz upotrebe i ne očekuju se nikakve buduće ekonomske koristi od njenog otuđenja. Razlika između neto prihoda od otuđenja i knjigovodstvene vrednosti sredstva predstavlja dobitak ili gubitak koji nastaje usled povlačenja ili otuđenja i priznaje se u bilansu uspeha u periodu u kom nastaje. Nadoknada od trećih strana za investicionu nekretninu čija je vrednost umanjena, koja je izgubljena ili ustupljena, priznaje se u bilansu uspeha kada ta nadoknada postane potraživanje.²

¹ MRS 40 - Investicione nekretnine, op. cit., par. 60-65.

² Ibidem, par. 66,69 i 72.

2.4.2. ANALIZA RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA I PROCENA INVESTICIONI NEKRETNINA

Prilikom naknadnog vrednovanja preduzeće se opredeljuje za jedan od dva dopuštena metoda:

- a) metod poštene (fer) vrednosti i
- b) metod nabavne vrednosti ili cene koštanja.

Odabranu računovodstvenu politiku preduzeće zatim primenjuje na sve svoje investicione nekretnine.

„Fer vrednost investicione nekretnine je cena po kojoj bi se nekretnina mogla razmeniti između obaveštenih, voljnih strana u nezavisnoj transakciji.“¹ Najbolji pokazatelj fer vrednosti su tekuće cene na aktivnom tržištu za sličnu nekretninu na istoj lokaciji i pod sličnim uslovima. Standard preporučuje da fer vrednost investicione nekretnine bude utvrđena procenom od strane nezavisnog procenitelja. Fer vrednost se ne umanjuje za troškove koje bi privredno društvo imalo u slučaju prodaje ili nekog drugog otuđenja, takođe prilikom njenog utvrđivanja se ne uzimaju u obzir buduća ulaganja u nekretninu, kao ni buduće ekonomske koristi od tih ulaganja. Tako da ona isključivo odražava trenutno stanje i okolnosti na tržištu na dan bilansiranja. Ukoliko kao rezultat primene ovog metoda dođe do promene vrednosti investicione nekretnine, povećanje se priznaje kao prihod, dok se smanjenje priznaje kao rashod tekućeg obračunskog perioda. Ukoliko preduzeće prilikom sticanja investicione nekretnine uvidi da neće biti u mogućnosti da utvrđuje njenu fer vrednost u kontinuiranom periodu, iz razloga što uporedive tržišne transakcije nisu česte ili alternativne pouzdane procene fer vrednosti nisu dostupne, ono se opredeljuje za metod nabavne vrednosti, koji primenjuje sve do otuđenja investicione nekretnine u skladu sa MRS 16. Pri tom se sve ostale investicione nekretnine i dalje obračunavaju po **metodu fer vrednosti**. Za nekretnine koje su prvobitno bile vrednovane po metodu fer vrednosti ne može se naknadno preći na metod nabavne vrednosti, čak iako nastupe okolnosti koje dovode do njenog otežanog utvrđivanja. U slučajevima kada se učešće u nekretnini koju korisnik lizinga ima u okviru poslovnog lizinga klasifikuje kao investiciona nekretnina, preduzeće je dužno da primenjuje metod fer vrednosti.² Ako se preduzeće odluči da primenjuje ovaj model vrednovanja, ono ne vrši

¹ MRS 40 - Investicione nekretnine, op. cit., par. 36.

² Ibidem, par. 34, 53 i 55.

obračun amortizacije investicionih nekretnina, već se razlika po osnovu promene fer vrednosti na dan sastavljanja finansijskih izveštaja iskazuje kao prihod odnosno rashod obračunskog perioda. Iz ovog se može izvesti zaključak da se svaka procenom utvrđena promena u fer vrednosti investicionih nekretnina direktno odražava na rezultat poslovanja preduzeća.

Preduzeće koje u svojoj računovodstvenoj politici izabere **metod nabavne vrednosti**, sve svoje investicione nekretnine vrednuje u skladu sa zahtevima MRS 16 (osim nekretnina koje se drže radi prodaje). One se vrednuju po svojoj nabavnoj vrednosti tj. ceni koštanja umanjenoj za ukupan iznos amortizacije i ukupan iznos ispravke vrednosti po osnovu obezvređenja. Po ovom metodu se iskazuju troškovi amortizacije na ime investicionih nekretnina u bilansu uspeha. Zato je neophodno da se preduzeće svojom računovodstvenom politikom opredeli za korišćeni metod amortizacije i da proceni koristan vek trajanja investicione nekretnine. Pretpostavlja se da je rezidualna vrednost ovih nekretnina jednaka nuli.

Kada se u obzir uzmu razlike koje ova dva modela imaju u pogledu troškova amortizacije i tretmana naknadnih promena vrednosti investicionih nekretnina, postaje jasna razlika između efekata koje svaki od njih može imati na rezultat.

3. DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI

Dugoročni finansijski plasmani (računi grupe 03) predstavljaju ulaganja novčanih sredstava na svojinskoj ili kreditnoj osnovi u druga preduzeća, sa namerom da se dugoročno drže tj. čiji je rok naplate duži od godinu dana. Izdvajanje ovih ulaganja je motivisano potrebom da se prihodi koji se po ovom osnovu ostvaruju odvoje od prihoda koji nastaju po osnovu redovne aktivnosti preduzeća. Dugoročni finansijski plasmani se priznaju i vrednuju u skladu sa MRS 27, MRS 28, MRS 32, MRS 39, MSFI 3, MSFI 7 i drugim relevantnim MRS. Čine ih:

- a) učešća u kapitalu,
- b) dugoročne hartije od vrednosti,
- c) dugoročni krediti u zemlji i inostranstvu,
- d) otkupljene sopstvene akcije i otkupljeni sopstveni udeli,
- e) ostali dugoročni plasmani.

3.1. UČEŠĆA U KAPITALU

Učešća u kapitalu predstavljaju dugoročna finansijska ulaganja u kapital drugih pravnih lica, nastala kupovinom vlasničkih hartija od vrednosti (akcionarska društva) ili udela drugih preduzeća (društva sa ograničenom odgovornošću) i koja nisu pribavljena s namerom da se prodaju u bliskoj budućnosti. Da bi se neko ulaganje smatralo učešćem ono mora iznositi minimum 10 % osnovnog kapitala preduzeća u koje se ulaže. Ova vrsta ulaganja se ostvaruje s primarnim ciljem ostvarenja uticaja na poslovnu i finansijsku politiku pravnog lica u koje se sredstva ulažu, kako bi se time doprinelo unapređenju sopstvenog poslovanja.

Prema snazi uticaja na finansijsku i poslovnu politiku preduzeća, učešća se **dele na**:

- a) obična (10 - 20 % osnovnog kapitala) - učešća u kapitalu ostalih pravnih lica,
- b) značajna (20 -50 % osnovnog kapitala) - učešća u kapitalu ostalih povezanih (pridruženih) pravnih lica i
- c) većinska (više od 51 % osnovnog kapitala) - učešća u kapitalu povezanih (zavisnih) pravnih lica.

Učešćem u kapitalu ostalih povezanih pravnih lica ulagač ostvaruje značajan uticaj, tj. ima moć u odlučivanju o finansijskoj i poslovnoj politici povezanog pravnog lica, ali nema kontrolu nad tim politikama. Sa učešćem preko 20 % u kapitalu i pravu glasa ulagač ostvaruje značajan uticaj, dok ukoliko njegovo učešće iznosi manje od 20 % u kapitalu i pravu glasa taj uticaj ne postoji. U najvećem broju slučajeva postoji jednakost između ulaganja u kapital i prava glasa, međutim postoje situacije u kojima to ne mora biti slučaj (npr. posedovanje preferencijalnih akcija koje ne daju pravo glasa, ili ustupanje prava glasa od strane drugih akcionara...). Ukoliko su ova ulaganja pribavljena sa namerom da se prodaju u kratkom roku, ona se ne iskazuju kao učešća u kapitalu već kao finansijski instrumenti kojima se trguje i računovodstveno se evidentiraju u skladu sa MRS 39.

Procenjivanje učešća u trenutku sticanja vrši se po nabavnoj vrednosti. Utvrđivanje troškova nabavke nije problem ukoliko se udeli (akcije) kupuju na aktivnom tržištu (berzi) za gotovinu. Nabavnu vrednost učešća čine kupovna cena i zavisni troškovi nabavke (porez na promet, berzanska provizija, druge provizije, takse...). Ako se učešća stiču razmenom onda je nabavna vrednost jednaka vrednosti učešća koje je dato u razmenu.

Učešća u kapitalu povezanih pravnih lica (računi 030 i 031) koja imaju matična pravna lica, nameću obavezu sastavljanja konsolidovanih finansijskih izveštaja. Pored konsolidovanih finansijskih izveštaja, matična pravna lica sastavljaju i svoje posebne finansijske izveštaje u kojima se učešća u kapitalu povezanih pravnih lica **naknadno mogu iskazati** po:

- nabavnoj vrednosti ili
- fer vrednosti.

Kada je računovodstvenom politikom regulisano da se učešća u kapitalu povezanih pravnih lica naknadno mere po **metodi nabavne vrednosti**, ona se iskazuju po vrednosti plaćenju za sticanje tog učešća. Svake godine na dan bilansa postoji obaveza procenjivanja da li je nabavna vrednost učešća veća ili manja od njihove tržišne vrednosti tj. da li je došlo do obezvređenja, u skladu sa MRS 36. Niža tržišna vrednost učešća se uzima u obzir samo ako su smanjenja vrednosti učešća dužeg karaktera i tada se priznaje gubitak od obezvređenja, uz istovremeno svođenje knjigovodstvene vrednosti na nadoknadivu vrednost učešća, dok se ovi rashodi ne priznaju u slučaju da su radi o privremenom padu vrednosti učešća. Učešća u kapitalu povezanih pravnih lica koja preduzeće ima nameru da proda u periodu od dvanaest meseci se naknadno procenjuju po **metodi fer vrednosti**, u skladu sa MRS 39. Fer vrednost ovih učešća je moguće pouzdano utvrditi ukoliko akcije odnosno udeli povezanih pravnih lica imaju kotiranu tržišnu cenu na aktivnom tržištu. Promene u fer vrednosti se iskazuju u okviru revalorizacionih rezervi. ¹

Prilikom sačinjavanja konsolidovanih finansijskih izveštaja Standard zahteva da se ulaganja u povezana pravna lica u kojima investitor ima značajan uticaj moraju računovodstveno evidentirati primenom **metode učešća (equity metode)**. Učešće se iskazuje u visini iznosa koji odgovara delu sopstvenog kapitala koji pripada investitoru po osnovu tog učešća. Naime, vrednost učešća se menja onako kako se menja visina sopstvenog kapitala koji se na to učešće odnosi, tj. povećava se za učešće u ostvarenoj dobiti povezanog pravnog lica, a smanjuje za naplaćene dividende. Investitor priznaje prihod samo u iznosu koji primi kao svoj deo iz raspodele neraspoređenog neto dobitka povezanog pravnog lica, dok dividende primljene iz takve dobiti imaju tretman povraćaja ulaganja i priznaju se kao smanjenje nabavne vrednosti ulaganja. Ovaj metod se ne primenjuje kada se prezentuju odvojeni finansijski izveštaji povezanih pravnih lica.

¹ Vukašinović S., (2007), *Dugoročni finansijski plasmani*, Revizor, br. 40, str. 89-90, Beograd

Učešća u kapitalu ostalih pravnih lica (račun 032) čiju je fer vrednost moguće pouzdano utvrditi iskazuju se po fer tržišnoj vrednosti, bez umanjenja za iznos transakcionih troškova koji mogu nastati prilikom njihove prodaje ili drugog načina otuđenja, a promene fer vrednosti se iskazuju u okviru revalorizacionih rezervi. Kada tržišnu vrednost učešća u kapitalu ostalih povezanih pravnih lica nije moguće pouzdano utvrditi, onda se ona iskazuju po nabavnoj vrednosti, s tim što se na dan sačinjavanja finansijskih izveštaja procenjuje da li se ta vrednost može nadoknaditi. Ukoliko rukovodstvo preduzeća proceni da je učešće u kapitalu obezvređeno, vrši ispravku vrednosti u cilju svođenja tog učešća na njegovu nadoknadivu vrednost. Ispravka vrednosti se iskazuje kao rashod po osnovu obezvređenja u obračunskom periodu u kom je nastao. Ukoliko u narednom periodu rukovodstvo preduzeća proceni da je nadoknadiva vrednost učešća u kapitalu porasla, prethodno učinjena ispravka vrednosti se može stornirati u korist prihoda. U slučaju da dođe do trgovanja ovim učešćima na organizovanom tržištu, ona se iskazuju po tržišnoj vrednosti, a razlika koja se javi između tržišne i dotadašnje knjigovodstvene vrednosti se iskazuje u okviru prihoda i rashoda u bilansu uspeha.¹

3.2. DUGOROČNE HARTIJE OD VREDNOSTI

Dugoročne hartije od vrednosti su hartije od vrednosti za koje ne postoji namera prodaje u roku kraćem od jedne godine, tj. čiji je rok dospeća duži od 12 meseci od dana sačinjavanja finansijskih izveštaja. To mogu biti: akcije, obveznice, dugoročni blagajnički, komercijalni i državni zapisi i slične hartije od vrednosti. One predstavljaju dugoročnu rezervu likvidnosti preduzeća. S aspekta prava mogu biti vlasničke i dužničke. U zavisnosti od toga one donose prihod u vidu dividende ili u vidu kamate.

Inicijalno procenjivanje ostalih dugoročnih hartija od vrednosti se vrši po nabavnoj vrednosti. Kod obveznica postoji jedna specifičnost koja se ogleda u tome da je nabavna vrednost obveznice jednaka iznosu na koji ta obveznica glasi, nezavisno od iznosa koji je za nju plaćen. Ako je obveznica plaćena po ceni koja je iznad njene nabavne vrednosti, znači da je na nju plaćena premija koja se iskazuje kao odložen rashod, dok se sama obveznica bilansira po njenoj nabavnoj vrednosti. Kupovina obveznice iznad ili ispod njene nabavne vrednosti utiče na visinu realne kamatne stope obveznice.

¹ Vukašinović S., *Dugoročni finansijski plasmani*, op. cit., str. 90-91.

Akcije kojima se trguje na berzi ***naknadno se procenjuju*** po svojoj poštenoj (fer) vrednosti, koja odgovara njihovoj tržišnoj vrednosti bez umanjenja za iznos transakcionih troškova koji mogu nastati prilikom njihove prodaje ili drugog načina otuđenja. Eventualna odstupanja u fer vrednosti u odnosu na njihovu knjigovodstvenu vrednost iskazuju se u okviru kapitala, na poziciji revalorizacije rezerve. Kada se akcije prodaju ili na drugi način otuđe kumulativni gubitak ili dobitak prethodno priznat u kapitalu se priznaje u bilansu uspeha.¹

Prema MRS 39, kao i prema Pravilniku o kontnom okviru, u pogledu namene ulaganja razlikuju se sledeće kategorije hartija od vrednosti:

- a) Hartije od vrednosti raspoložive za prodaju (račun 032),
- b) Hartije od vrednosti koje se drže do dospeća (račun 036),
- c) Hartije od vrednosti kojima se trguje (račun 236).

Hartije od vrednosti (HOV) raspoložive za prodaju su HOV koje nisu nabavljene radi prodaje u bliskoj budućnosti, ali njihova prodaja nije isključena ukoliko se stvore odgovarajući uslovi.

Hartije od vrednosti (HOV) kojima se trguje se pribavljaju isključivo sa namerom da se u kratkom roku ponovo prodaju sa ciljem sticanja dobiti na razlici u ceni.

Početno priznavanje za svako ulaganje u hartije od vrednosti, vrši se po nabavnoj vrednosti koja uključuje i troškove njihove nabavke, transakcione troškove (osim HOV kojima se trguje i koje se vode po fer vrednosti). Kada se radi o HOV koje se drže do dospeća, one se ***naknadno vrednuju*** po amortizovanoj vrednosti, primenom metode efektivne kamate. Eventualne promene njihove vrednosti se priznaju kao prihodi odnosno rashodi. One se mogu reklasifikovati u HOV raspoložive za prodaju u slučaju da dođe do promene u nameri ili sposobnosti njihovog držanja, s tim što se tada vode po fer vrednosti. Ulaganja u HOV raspoložive za prodaju mogu biti u vlasničke, dužničke ili nekotirane instrumente kapitala. Ulaganja u vlasničke HOV se naknadno vrednuju po fer vrednosti i te promene se priznaju u revalorizacije rezerve u okviru kapitala, sve do otuđenja sredstva. Ona se mogu reklasifikovati ukoliko nije moguće utvrditi njihovu fer vrednost. Ulaganja u dužničke HOV se naknadno vrednuju po fer vrednosti ako ona može pouzdano da se utvrdi, ako ne, onda po nabavnoj vrednosti (razlika između dotadašnje vrednosti i novoutvrđene, amortizuje se tokom preostalog veka trajanja sredstva metodom efektivne kamate).

¹ Svičević S., *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, op. cit., str. 29.

Promene u fer vrednosti se tretiraju na isti način kao i kod ulaganja u vlasničke HOV. Ulaganja u nekotirane instrumente kapitala se vrednuju po nabavnoj vrednosti, sve dok podatak o njihovoj fer vrednosti ne postane raspoloživ, kada se one mogu preklasifikovati. HOV koje su početno klasifikovane kao HOV kojima se trguje i čije se promene fer vrednosti odmah priznaju kao prihodi i rashodi, ne mogu se naknadno preklasifikovati u drugu grupu.¹ Ova zabrana je uvedena u cilju sprečavanja korekcije rezultata u željenom pravcu tako što bi se sredstvo po potrebi reklasifikovalo u onu grupu HOV čijim bi se vrednovanjem moglo uticati na rezultat.² Uzimajući u obzir kriterijume date u standardu, samo rukovodstvo preduzeća vrši klasifikaciju hartija od vrednosti u skladu sa svojim **računovodstvenim politikama**. Na dan sačinjavanja finansijskih izveštaja preduzeće proverava da li finansijska sredstva ispunjavaju uslove za priznavanje i u skladu sa svojim računovodstvenim politikama ocenjuje potrebu eventualne preklasifikacije pojedinih sredstava. U zavisnosti od odabrane računovodstvene politike razvrstavanja hartija od vrednosti u prethodno pomenute kategorije, preduzeće se ujedno opredeljuje i za politiku tretiranja promena u fer vrednosti (nerealizovanih dobitaka i gubitaka) iz perioda u period.³ Uprkos prethodno pomenutoj zabrani, MRS predviđaju pravo izbora koje se tiče inicijalne klasifikacije, kao i preklasifikacije pojedinih kategorija hartija od vrednosti, što otvara značajne mogućnosti koje menadžment preduzeća može iskoristiti u ostvarivanju uticaja na rezultat preduzeća.

Standardom je predviđeno da svako preduzeće koje poseduje hartije od vrednosti vrši proveru njihove **obezvređenosti**, kada određene okolnosti na to ukazuju, a najmanje jednom godišnje (osim hartija od vrednosti kojima se trguje). Kod ulaganja u hartije od vrednosti koje se drže do dospeća kao i kod ulaganja u dužničke instrumente raspoložive za prodaju, iznos obezvređenosti se priznaje kao rashod, a poništavanje ranije priznatog obezvređenja se priznaje kao prihod. Za razliku od njih, kod ulaganja u vlasničke instrumente raspoložive za prodaju, iznos obezvređenja se priznaje kao rashod sem ukoliko postoji ranije formirana revalorizaciona rezerva u okviru kapitala, koja se tom prilikom smanjuje, dok se za iznos poništavanja ranije priznatog obezvređenja ova rezerva povećava. Kod ulaganja u nekotirane instrumente kapitala raspoložive za prodaju, iznos obezvređenja se priznaje kao rashod, ali se naknadnim povećanjem njihove vrednosti ne može poništiti.⁴

¹ Petrović Z., (2011), *Finansijsko izveštavanje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 270-272.

² Svičević S., *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, op. cit., str. 26.

³ Knežević G., (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 92.

⁴ Petrović Z., *Finansijsko izveštavanje*, op. cit., str. 270-272.

3.3. DUGOROČNI KREDITI U ZEMLJI I INOSTRANSTVU

Dugoročni krediti (računi 033,034 i 035) predstavljaju na ugovoru zasnovane novčane pozajmice drugim preduzećima na kreditnoj osnovi, sa rokom vraćanja dužim od godinu dana. Na sredstva koja su pozajmljena davalac kredita naplaćuje kamatu, koja za njega predstavlja finansijski prihod. Naplaćivanje se vrši u skladu sa ugovorom, putem anuiteta, ili na kraju perioda odjednom.

Inicijalno se procenjuju po nabavnoj vrednosti koja je jednaka zbiru date vrednosti i transakcionih troškova. Kamata koja se naplaćuje predstavlja finansijski prihod i nije deo finansijskog plasmana. Dugoročni krediti dati pravnim licima u inostranstvu se prilikom početnog priznavanja evidentiraju tako što se na iznos u stranoj valuti primenjuje tekući kurs razmene izveštajne valute i strane valute.¹

Naknadno procenjivanje dugoročnih kredita vrši se po amortizovanoj vrednosti, primenom metode efektivne kamate.² Ove promene vrednosti dugoročnih kredita se odmah priznaju kao prihod odnosno rashod. Kod dugoročnih kredita u inostranstvu postoji obaveza iskazivanja deviznih potraživanja u dinarima po zvaničnom srednjem kursu na kraju svakog meseca, odnosno najkasnije na kraju svakog obračunskog perioda. Kursne razlike koje tom prilikom nastanu se, u skladu sa MRS 21, priznaju kao prihod ili rashod perioda u kom su nastale.

Ukoliko dođe do **obezvređenja** dugoročnih kredita, iznos smanjenja se priznaje kao rashod, dok se poništavanje ranije priznatog obezvređenja priznaje kao prihod.

¹ Izveštajna valuta je valuta koja se koristi u prikazivanju finansijskih izveštaja.

² Efektivna kamatna stopa je stopa koja sve novčane tokove, tj. prilive po osnovu datih kredita i odlive po osnovu primljenih kredita svodi na njihovu nominalnu vrednost.

3.4. OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE I OTKUPLJENI SOPSTVENI UDELI

Sopstvene akcije (udeli) su akcije koje akcionarsko društvo (društvo sa ograničenom odgovornošću) stiče od svojih akcionara (deoničara). One ne daju pravo glasa, ni pravo na dividendu. Otkupljene sopstvene akcije se vode po nominalnoj vrednosti, koja se naknadno može povećati u slučaju da dođe do povećanja osnovnog kapitala iz neraspoređene dobiti, putem povećanja nominalne vrednosti akcije. Pravno lice je dužno da otkupljene sopstvene akcije i udele otuđi u roku dužem od godinu dana od dana sticanja. Računovodstveno se obuhvataju na računu 037.

3.5. OSTALI DUGOROČNI PLASMANI

Ostali dugoročni plasmani mogu biti:

- Dugoročno uložena sredstva u zajedničke poduhvate;
- Dugoročno uloženi depoziti;
- Dugoročno date kaucije;
- Dugoročno dati zajmovi za rešavanje stambenih potreba zaposlenih i dr.¹

Ovi plasmani se vode po amortizovanoj vrednosti izračunatoj primenom ugovorene efektivne kamatne stope i računovodstveno se obuhvataju na računu 038.

¹ Vukašinović S., *Dugoročni finansijski plasmani*, op. cit., str. 93.

III RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE STALNE IMOVINE KOMPANIJA U SRBIJI

Svi podaci o računovodstvenim politikama i procenama stalne imovine ovih preduzeća preuzeti su iz njihovih Napomena uz finansijske izveštaje za 2011. godinu. Pri tom, navedeni su samo podaci koji se tiču određenog prava izbora preduzeća, dok su ostali podaci i pojašnjenja koji su u skladu sa MRS, a za koje ne postoje alternativna rešenja izostavljeni.

Kompanija	Računovodstvene politike stalne imovine	Računovodstvene procene stalne imovine
<i>Apatinska pivara</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; krediti, potraživanja i plasmani koji se drže do dospeća - metod amortizovane vrednosti korišćenjem efektivne kamatne stope; finansijska sredstva raspoloživa za prodaju - metod fer vrednosti. Troškovi pozajmljivanja - se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva do momenta osposobljavanja sredstva za upotrebu.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja – 5 do 10 godina ili neograničen vek trajanja; 10 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
<i>Aerodrom</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema i investicione nekretnine - metod fer vrednosti. Kapitalizovanje kamata u nabavnu vrednost sredstva nije vršeno. Razgraničenje stavki alata i inventara - ako je nabavna vrednost opreme koja ima vek trajanja duži od godinu dana veća od prosečne bruto zarade u Republici oprema se kapitalizuje.	Koristan vek trajanja - 12 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.

Kompanija	Računovodstvene politike stalne imovine	Računovodstvene procene stalne imovine
<i>Metalac</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema i investicione nekretnine - metod nabavne vrednosti; učešća u kapitalu povezanih pravnih lica, poslovnih banaka i drugih pravnih lica koja se ne kotiraju na berzi - metod nabavne vrednosti; učešća u kapitalu banaka i drugih pravnih lica koja se kotiraju na berzi - metod fer vrednosti. Troškovi kamate- se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja-5 godina; 9 grupa amortizacije . Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
<i>Imlek</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema, investicione nekretnine i biološka sredstva - metod nabavne vrednosti; HOV raspoložive za prodaju se iskazuju po fer vrednosti ako se ona može utvrditi na berzi, ako ne po nabavnoj vrednosti. Na isti način se iskazuju i učešća u kapitalu ostalih pravnih lica. Troškovi kamate- se uključuju u nabavnu vrednost do momenta aktiviranja. Razgraničenje stavki alata i inventara - alat i inventar čiji je koristan vek trajanja duži od jedne godine priznaje se kao osnovno sredstvo ukoliko je njegova nabavna vrednost veća od 500 EUR.	Koristan vek trajanja- 5 grupa amortizacije za građevinske objekte i 5 grupa za osnovna sredstva. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.

Kompanija	Računovodstvene politike stalne imovine	Računovodstvene procene stalne imovine
<i>Galenika</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema i investicione nekretnine - metod fer vrednosti; fin. instrumenti se iskazuju po fer vrednosti osim: zajmova i potraživanja koji se odmeravaju po amortizovanoj vrednosti metodom efektivne kamate, investicija koje se drže do dospeća i odmeravaju na isti način, investicija u instrumente kapitala koji nemaju kotiranu tržišnu cenu na aktivnom tržištu pa se odmeravaju po nabavnoj vrednosti. Troškovi kamate- se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva.	Koristan vek trajanja- se preispituje jednom godišnje. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
<i>NIS</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; investicione nekretnine- metod fer vrednosti; učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica - metod nabavne vrednosti; zajmovi, potraživanja i druga ulaganja koja se drže do dospeća se iskazuju po amortizovanoj vrednosti; fin.sredstva raspoloživa za prodaju - metod fer vrednosti. Troškovi kamate- se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja- 8 godina; 6 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod; istraživanje mineralnih resursa- funkcionalni metod (metod prema učinku). Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
<i>Gigatron</i>	Naknadno priznavanje- metod nabavne vrednosti. Troškovi kamate- se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva.	Koristan vek trajanja- 4 grupe amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod.

Kompanija	Računovodstvene politike stalne imovine	Računovodstvene procene stalne imovine
<i>Fiat</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; učešća u kapitalu drugih preduzeća - metod nabavne vrednosti; dugoročni krediti - metod amortizovane vrednosti korišćenjem efektivne kamatne stope. Troškovi pozajmljivanja- se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva do momenta osposobljavanja sredstva za upotrebu.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja - 5 godina; 6 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
<i>Simpo</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, investicione nekretnine i biološka sredstva- metod fer vrednosti; nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; finansijska sredstva - metod fer vrednosti; HOV raspoložive za prodaju, ulaganja u zavisna i pridružena privredna društva - metod nabavne vrednosti; ostali dugoročni finansijski plasmani - metod amortizovane vrednosti. Troškovi pozajmljivanja- se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva do momenta osposobljavanja sredstva za upotrebu. Razgraničenje stavki alata i inventara- alat i inventar čiji je koristan vek trajanja duži od jedne godine priznaje se kao osnovno sredstvo ukoliko je njegova nabavna vrednost veća od prosečne bruto zarade u Republici.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja- 5 godina. Metod amortizacije- nematerijalna ulaganja - proporcionalni metod; nekretnine, postrojenja i oprema - degresivni metod. Rezidualna vrednost- nematerijalna ulaganja- osim u slučajevima predviđenim MRS, jednaka nuli; nekretnine, postrojenja i oprema - se preispituje jednom godišnje.

Kompanija	Računovodstvene politike stalne imovine	Računovodstvene procene stalne imovine
Bambi	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; investicione nekretnine - metod fer vrednosti; dugoročni krediti i potraživanja, finansijska sredstva koja se drže do dospeća, finansijska sredstva raspoloživa za prodaju za koja ne postoji aktivno tržište ili koja su sa fiksnim rokom dospeća - metod amortizovane vrednosti korišćenjem efektivne kamatne stope; finansijska sredstva raspoloživa za prodaju, kao i učešća u kapitalu pravnih lica - metod fer vrednosti; učešća u kapitalu pravnih lica za koja ne postoji aktivno tržište - metod nabavne vrednosti.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja – 2-10 godina; 4 grupe amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- ukoliko je za nematerijalna ulaganja ona beznačajna, ne uzima se u obzir.
Đak	Naknadno priznavanje- postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; nekretnine - metod fer vrednosti. Troškovi pozajmljivanja- se kapitalizuju kao deo nabavne vrednosti sredstva do momenta osposobljavanja sredstva za upotrebu. Razgraničenje stavki alata i inventara- alat i inventar čiji je koristan vek trajanja duži od jedne godine priznaje se kao osnovno sredstvo ukoliko je njegova nabavna vrednost veća od prosečne bruto zarade u Republici.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja - 5 godina; 10 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.

Kompanija	Računovodstvene politike stalne imovine	Računovodstvene procene stalne imovine
<i>Telekom</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; učesća u kapitalu zavisnih pravnih lica - metod nabavne vrednosti; nema HOV raspoloživih za prodaju, HOV kojima se trguje, ni HOV koje se drže do dospeća; ostali dugoročni finansijski plasmani - metod amortizovane vrednosti. Razgraničenje stavki alata i inventara- alat i inventar čiji je koristan vek trajanja duži od jedne godine priznaje se kao osnovno sredstvo ukoliko je njegova nabavna vrednost veća od prosečne bruto zarade u Republici.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja - 4 grupe amortizacije; nekretnine, postrojenja i oprema - 6 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
<i>Futura plus</i>	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema- metod nabavne vrednosti; ulaganja u povezana preduzeća metod nabavne vrednosti.	Koristan vek trajanja- 9 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
<i>Trayal</i>	Naknadno priznavanje- nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; investicione nekretnine - metod fer vrednosti.	Koristan vek trajanja- se preispituje jednom godišnje. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.

Kompanija	Računovodstvene politike stalne imovine	Računovodstvene procene stalne imovine
Vital	Naknadno priznavanje- nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; preduzeće ne poseduje investicione nekretnine; finansijska sredstva raspoloživa za prodaju i učešća u kapitalu pravnih lica - metod fer vrednosti; dugoročni krediti i potraživanja, finansijska sredstva koja se drže do dospeća, kao i finansijska sredstva raspoloživa za prodaju za koja ne postoji aktivno tržište - metod amortizovane vrednosti korišćenjem efektivne kamatne stope.	Koristan vek trajanja- 5 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
Železnice Srbije	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti; ulaganja u zavisna i pridružena društva, kao i učešća u kapitalu drugih pravnih lica - metod nabavne vrednosti; učešća u kapitalu drugih pravnih lica raspoloživa za prodaju - metod fer vrednosti; ostali dugoročni finansijski plasmani - metod amortizovane vrednosti.	Koristan vek trajanja- nematerijalna ulaganja - 5 godina; 9 grupa amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.
PC Centar	Naknadno priznavanje- nematerijalna ulaganja, nekretnine, postrojenja i oprema - metod nabavne vrednosti.	Koristan vek trajanja- 3 grupe amortizacije. Metod amortizacije- proporcionalni metod. Rezidualna vrednost- se preispituje jednom godišnje.

U prethodnim tabelama navedeni su podaci koji se tiču računovodstvenih politika i procena stalne imovine kompanija koje posluju u našoj zemlji, a na osnovu kojih su uočene određene pravilnosti. Naime, ustanovljeno je da kompanije u Srbiji kada je u pitanju pravo izbora u domenu naknadnog priznavanja koriste pretežno metod nabavne vrednosti. Takođe, analiza računovodstvenih procena koje se tiču izabranog metoda amortizacije ukazuje na podatak da je u Srbiji u primeni preovlađujući pravolinijski metod amortizacije. Prikupljeni podaci poslužili su za postavljanje posebnih hipoteza ovog istraživačkog rada o neutralnom uticaju ovih metoda na finansijski rezultat i imovinu preduzeća. Prilikom provere ovih hipoteza razmatraćemo postupak primene samih metoda i postaviti hipotetičke primere za svaki od njih.

1. METODI AMORTIZACIJE I NJIHOV UTICAJ NA FINANSIJSKI REZULTAT I IMOVINU PREDUZEĆA

Analiza prikupljenih podataka o računovodstvenim procenama koje se tiču izabranog metoda amortizacije ukazala je na podatak da kompanije u Srbiji pretežno koriste proporcionalni metod amortizacije. Objašnjenjem dopuštenih metoda amortizacije, navođenjem hipotetičkih primera za svaki od njih i sagledavanjem posledica njihove primene na imovinu i rezultat preduzeća pokušaćemo da potvrdimo opravdanost ovog izbora.

1.1. METODI AMORTIZACIJE

Međunarodni računovodstveni standard 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema dopušta primenu funkcionalnog, linearnog i degresivnog metoda amortizacije, od kojih poslednja dva spadaju u metode vremenskog otpisivanja imovine. Pri tom, ovaj standard ne propisuje stope amortizacije, već je preduzeće to koje se u okviru datog prava izbora opredeljuje za jedan od dopuštenih metoda i u skladu sa njim izrađuje sopstvene planove sistematskog otpisivanja imovine u okviru očekivanog vremenskog perioda njenog korišćenja.

1.1.1. Proporcionalni metod amortizacije

Proporcionalni- linearni metod amortizacije je najjednostavniji vremenski metod koji se zasniva na pretpostavci da se sredstva u toku čitavog procenjenog veka trajanja ravnomerno troše. U skladu sa tim, godišnji troškovi amortizacije se utvrđuju stavljanjem u odnos osnovice za amortizaciju koju čini nabavna vrednost umanjena za iznos procenjene rezidualne vrednosti sa procenjenim korisnim vekom trajanja sredstava.

$$\text{Godišnji trošak amortizacije} = \text{NV} - \text{RV} / n$$

NV – nabavna vrednost osnovnog sredstva iz početnog stanja

RV – procenjena rezidualna vrednost osnovnog sredstva

n – koristan vek trajanja sredstva

Prednost ovog metoda se ogleda u jednostavnosti njegove primene i mogućnosti da se primeni na sva sredstva koja podležu obračunu amortizacije. Naročito se preporučuje kod građevinskih objekata. Kao nedostaci ovog metoda navode se upravo pretpostavke na kojima se ovaj metod zasniva:

- ne uzima u obzir promenu intenziteta trošenja sredstava,
- ne vodi računa o troškovima održavanja i reparaure,
- ne uzima u obzir mogući iznenadni pad vrednosti sredstava po osnovu tehničkog uspeha i kolebanja tražnje.

U stvari, kao osnovni prigovor koji se može uputiti ovom metodu je to što ne postoji visok stepen korelacije u čitavom korisnom veku trajanja sredstva između troškova koji nastaju protokom vremena i prihoda koje to sredstvo odbacuje. Bez obzira na navedene nedostatke, ovaj metod obračuna amortizacije je procentualno najzastupljeniji u preduzećima u našoj zemlji.

1.1.2. Degresivni metod

Degresivni metod obračuna amortizacije je takođe metod vremenske amortizacije i polazi od toga da nabavnu vrednost kao trošak treba rasporediti u toku korisnog veka trajanja sredstva tako da prvi periodi podnesu najveće troškove, a da protekom vremena oni opadaju. Dakle, ovde se uzima u obzir korelacija između visine godišnjeg troška amortizacije i doprinosa sredstva ostvarenju prihoda preduzeća (novija sredstva najviše doprinose ostvarenju prihoda i opterećena su najvećim troškovima amortizacije, dok su starija sredstva koja manje doprinose ostvarenju prihoda opterećena nižim troškovima amortizacije). Primenom ovog metoda obračuna amortizacije se otklanja osnovni nedostatak linearne metode koja polazi od toga da je vek trajanja u direktnoj korelaciji sa proticanjem vremena, ali i brojni drugi argumenti idu u prilog ovog metoda. Pre svega, niži troškovi amortizacije u kasnijim godinama koincidiraju sa višim troškovima investicionog održavanja u tim godinama, zatim visoki troškovi amortizacije u prvim godinama smanjuju rizik od mogućeg brzog ekonomskog zastarevanja sredstva i ujedno se na najbolji mogući način obezbeđuje zamena proizvodnog kapaciteta. Degresivni metod amortizacije se može primeniti na opremu, alat i inventar, ali ne i na građevinske objekte s obzirom na to da je njihov doprinos prihodu ravnomeran tokom čitavog korisnog veka.

Aritmetičko - degresivni metod

U slučaju primene ovog metoda godišnji iznosi amortizacije opadaju za jednak iznos- iznos degresije. Koristi se sledeća formula:

$$2 \times (NV - RV) / n (n+1) = \text{Degresija}$$

NV – nabavna vrednost osnovnog sredstva iz početnog stanja

RV – procenjena rezidualna vrednost osnovnog sredstva

n – vek trajanja

Amortizacija se izračunava za svaku godinu korišćenja osnovnog sredstva, tako što se od ukupnog veka trajanja sredstva oduzme godina korišćenja osnovnog sredstva za koju se izračunava amortizacija umanjena za jedan i sve to pomnoži sa dobijenim iznosom degresije. Na primer, trošak amortizacije za I, II i V godinu korišćenja sredstva se obračunava na sledeći način:

I godina korišćenja Degresija x n = Godišnji trošak amortizacije

II godina korišćenja Degresija x (n – 1) = Godišnji trošak amortizacije

V godina korišćenja Degresija x (n – 4) = Godišnji trošak amortizacije

Geometrijsko - degresivni metod

Ovaj metod amortizacije primenjuje konstantnu stopu amortizacije na opadajuću osnovicu. Karakteriše ga niži godišnji trošak amortizacije, ali i znatan iznos neotpisane vrednosti. Koristi se sledeća formula:

$$(NV - IVOS) \times \text{Stopa amortizacije} = \text{Godišnji trošak amortizacije}$$

NV – nabavna vrednost osnovnog sredstva iz početnog stanja

IVOS – iznos ispravke vrednosti osnovnog sredstva iz početnog stanja

(NV – IVOS) – je u stvari *knjigovodstvena vrednost sredstva*

Stopa amortizacije – računa se na isti način kao i stopa amortizacije kod linearnog metoda, odnosno $100 / n$ (gde je n – vek trajanja sredstva).

1.1.3. Funkcionalni metod

Funkcionalni metod se zasniva na očekivanom korišćenju ili učinku sredstva, odnosno prilikom obračuna amortizacije polazi od obima usluga koji sredstvo može da pruži (procenjeni broj proizvoda koje sredstvo može da ostvari, mogući broj sati njegovog rada...). Ovaj metod polazi od pretpostavke da se iznos godišnje amortizacije utvrđuje srazmerno količini ostvarenih učinaka, čime se postiže visok stepen korelacije između doprinosa sredstva ostvarenju prihoda i godišnjeg iznosa amortizacije koji se dodeljuje rashodima. Prvenstveno se primenjuje kod opreme i transportnih sredstava, tj. kod onih sredstava čiji se intenzitet korišćenja može meriti u broju komada, pređenim kilometrima, satima rada...Godišnji iznos amortizacije utvrđuje se na sledeći način:

Amortizacija po jedinici učinka =

Nabavna vrednost osnovnog sredstva / Ukupan učinak koji dato sredstvo može da ostvari tokom korisnog veka uz uobičajeno održavanje

Godišnja amortizacija = Učinak za posmatranu godinu * Amortizacija po jedinici učinka

1.2. IMPLIKACIJE KOJE PRIMENA ODREĐENIH METODA AMORTIZACIJE MOŽE IMATI NA REZULTAT I IMOVINU PREDUZEĆA NA KRATAK I DUG PERIOD

1.2.1. Linearna vs degresivna metoda amortizacije

Da bi se na praktičnom primeru ilustrovala primena, prednosti, nedostaci kao i bilansni efekti određenih metoda amortizacije potrebno je poći od određenih pretpostavki.

- 1) Ukupni godišnji prihodi od prodaje tokom posmatranog vremenskog perioda iznose 100.000;
- 2) Troškovi kamate su tokom posmatranog vremenskog perioda konstantni i iznose 4.000;
- 3) Ukupni ostali rashodi tokom posmatranog vremenskog perioda iznose 50.000, tako da razlike u rashodima proizilaze samo iz obračuna amortizacije, kako bi se time izolovao njen uticaj;
- 4) Prosečan koristan vek trajanja celokupne imovine iznosi 5 godina što je ujedno i posmatrani vremenski period;
- 5) Iznos imovine se ne menja u toku posmatranog vremenskog perioda tj. nema dodatnih nabavki, rashodovanja ili otuđenja;
- 6) Ukupna nabavna vrednost stalne imovine (u tabelama S.I) iznosi 100.000, a procenjena rezidualna vrednost 20.000.

Primer proporcionalnog otpisa:

Godišnji trošak amortizacije = $NV - RV / n = 100.000 - 20.000 / 5 = 16.000$

Tabela 1. Proporcionalni metod amortizacije

	I godina	II godina	III godina	IV godina	V godina
1. Prihodi od prodaje	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
2. Troškovi amortizacije	16.000	16.000	16.000	16.000	16.000
3. Troškovi kamate	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
4. Ostali rashodi	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
5. Dobitak (1.-2.-3.- 4.)	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
6. Koef.obrta stalne imovine (1./S.I.)	1	1	1	1	1
7. Koef. rentabilnosti imovine (5.+3./ I*100)	0.34	0.34	0.34	0.34	0.34

Primer degresivnog otpisa:

$$\text{Iznos degresije} = 2 * (NV - RV) / n * (n + 1) = 2 * (100.000 - 20.000) / 5 * (5 + 1) = 5.333$$

$$\text{I godina korišćenja} \quad \text{Godišnji trošak amortizacije} = \text{Degresija} \times n = 5.333 \times 5 = 26.665$$

$$\text{II godina korišćenja} \quad \text{Godišnji trošak amortizacije} = 5.333 \times 4 = 21.332$$

$$\text{III godina korišćenja} \quad \text{Godišnji trošak amortizacije} = 5.333 \times 3 = 15.999$$

$$\text{IV godina korišćenja} \quad \text{Godišnji trošak amortizacije} = 5.333 \times 2 = 10.666$$

$$\text{V godina korišćenja} \quad \text{Godišnji trošak amortizacije} = 5.333 \times 1 = 5.333$$

Na kraju pete godine korišćenja sredstva su u potpunosti amortizovana.

Tabela 2. Degresivni metod amortizacije

	I godina	II godina	III godina	IV godina	V godina
1. Prihodi od prodaje	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
2. Troškovi amortizacije	26.665	21.332	15.999	10.666	5.333
3. Troškovi kamate	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
4. Ostali rashodi	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
5. Dobitak (1.-2.-3.- 4.)	19.335	24.665	30.001	35.334	40.667
6. Koef.obrta stalne imovine (1./S.I.)	1	1	1	1	1
7. Koef. rentabilnosti imovine(5.+3./ I*100)	0.23	0.29	0.34	0.39	0.45

Tabela 3. Uporedni pokazatelji

Metod	Linearni			Degresivni		
Pokazatelji	Dobitak	Koef.obrta stalne imovine	Koef. rentabilnosti imovine	Dobitak	Koef.obrta stalne imovine	Koef. rentabilnosti imovine
I godina	34.000	1	0.34	23.335	1	0.23
II godina	34.000	1	0.34	28.665	1	0.29
III godina	34.000	1	0.34	34.001	1	0.34
IV godina	34.000	1	0.34	39.334	1	0.39
V godina	34.000	1	0.34	44.667	1	0.45
Prosek	34.000	1	0.34	34.000	1	0.34
Ukupno:	170.000			170.000		

Uzimajući u obzir gore navedene pretpostavke, u **Tabelama 1. i 2.** je dat prikaz iznosa amortizacije u toku perioda korišćenja osnovnih sredstava primenom linearne i degresivne metode amortizacije. Takođe, u pomenutim tabelama je kvantifikovan uticaj ovih metoda na finansijski rezultat i imovinu preduzeća izračunavanjem pokazatelja kao što su: dobitak pre oporezivanja, koeficijent obrta stalne imovine i koeficijent bruto rentabilnosti imovine.

Primena **proporcionalnog metoda amortizacije** daje jednake iznose amortizacije tokom celog korisnog veka trajanja sredstava, samim tim su i ostali pokazatelji konstantni, uz uvažavanje pretpostavke o nepromenjenosti ostalih uslova. Dakle, dobitak pre oporezivanja je isti tokom korisnog veka trajanja, koeficijent obrta stalne imovine dobijen kao odnos prihoda od prodaje i iznosa stalne imovine je takođe jednak tokom posmatranog perioda, kao i koeficijent bruto rentabilnosti imovine koji predstavlja odnos bruto dobitka uvećanog za troškove kamata i iznosa imovine. Što bi značilo da primena ovog metoda amortizacije ima neutralan efekat na rezultat i imovinu preduzeća tokom korisnog veka trajanja sredstava.

Za razliku od njega, primenom **degresivnog metoda amortizacije** kao svoje računovodstvene politike, preduzeće priznaje veće troškove amortizacije tokom prvih perioda korišćenja sredstava da bi oni tokom vremena opadali. Obrnuto je sa dobitkom koji, dobijen kao razlika između prihoda od prodaje i troškova amortizacije, troškova kamata i ostalih rashoda, vremenom raste da bi poslednje godine korišćenja dostigao najveći iznos. Koeficijent obrta stalne imovine se izračunava stavljanjem u odnos prihoda od prodaje i nabavne vrednosti stalne imovine, a s obzirom na to da promena troškova amortizacije ne utiče ni na jedan od ovih iznosa, koeficijent ostaje nepromenjen bez obzira koji metod amortizacije se primenjuje. Za razliku od njega na koeficijent bruto rentabilnosti stalne imovine direktno utiče promena troškova amortizacije posredstvom dobitka, tako da se ona iz godine u godinu korišćenja povećava srazmerno porastu dobitka. Sledi da primena degresivnog metoda amortizacije u značajnoj meri može uticati na finansijski rezultat preduzeća posmatrano na kraći period. Pored toga, mora se imati u vidu i uticaj koji primena ovog metoda može imati na finansijski položaj preduzeća. Naime, veći troškovi amortizacije u prvim godinama s jedne strane smanjuju dobitak, a s druge strane povoljno utiču na finansijsku stabilnost, jer smanjujući iznos stalne imovine povećavaju koeficijent finansijske

stabilnosti (odnos trajnog kapitala, uvećanog za dugoročne obaveze i dugoročna rezervisanja i dugoročno vezane imovine).¹

Da bi se u potpunosti sagledao uticaj odabranih računovodstvenih politika, u ovom slučaju metoda amortizacije, potrebno je razmotriti njihovo delovanje na finansijski rezultat i imovinu preduzeća na **dugi rok**. U tom slučaju vršimo uporednu analizu ova dva metoda amortizacije, praćenjem odabranih pokazatelja u toku korisnog veka trajanja i izračunavanjem njihovih proseka u posmatranom periodu. Iz prikazane **Tabele 3.** se može videti da je ukupan iznos finansijskog rezultata u posmatranom periodu isti (170.000), ali je različito raspoređen po godinama u zavisnosti od primenjene metode amortizacije. Koeficijent obrta stalne imovine je jednak u svim godinama i ne zavisi od odabranog metoda amortizacije. Koeficijent bruto rentabilnosti imovine je kod linearnog metoda u sve četiri godine jednak, dok se kod degresivnog metoda on iz godine u godinu povećava. Međutim, prosečan koeficijent rentabilnosti je jednak kod obe metode. Iz prethodno navedenog se može izvesti zaključak da uspešnost poslovanja posmatrana u dužem periodu ne zavisi od odabrane metode obračuna amortizacije, s obzirom na to da su prosečne vrednosti pokazatelja uspešnosti za period korisnog veka trajanja jednake po obe metode amortizacije. Sledi da računovodstvene politike ne stvaraju finansijski rezultat, ali omogućavaju preduzeću prebacivanje rezultata iz jednog obračunskog perioda u drugi u skladu sa njegovim poslovnim ciljevima.²

2. METODI VREDNOVANJA IMOVINE NAKON POČETNOG PRIZNAVANJA I NJIHOV UTICAJ NA FINANSIJSKI REZULTAT I IMOVINU PREDUZEĆA

Obradom podataka preuzetih iz Napomena kompanija koje su obuhvaćene ovim slučajnim uzorkom ustanovljeno je da veći procenat kompanija u Srbiji prilikom vrednovanja imovine nakon početnog priznavanja koristi metod nabavne vrednosti. Da bi utvrdili razloge ovakvog izbora, potrebno je poći od prirode samih metoda vrednovanja ali i od efekata koje njihova

¹ Rodić J., (2004), *Računovodstvene politike*, Računovodstvo, br. 9-10, str.16, Beograd

² Svičević S., *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, op.cit., str. 23-26.

primena može imati na imovinu i rezultat preduzeća. Metod nabavne vrednosti odlikuje jednostavnost i pouzdanost jer su podaci o vrednosti imovine i obaveza koje on pruža dokumentovani i proverljivi. Pobrojane prednosti uslovile su dugogodišnju praksu u primeni metoda nabavne vrednosti. Međutim kao glavni prigovor ovom metodu upućuje se nerelevantnost podataka do koje njegova primena može dovesti tokom vremena. Naime, u uslovima monetarne nestabilnosti vrednost po kojoj je imovina iskazana u bilansu stanja razlikuje se od njene tržišne vrednosti, što dovodi do narušavanja iskazne moći podataka. Ipak najveći broj preduzeća kod nas, a i u svetu i dalje radije koristi upravo ovaj metod. Zato ćemo u sagledavanju razloga njegove učestale primene upravo poći od prednosti i nedostataka njegovog alternativnog postupka, metoda fer vrednosti i u poglavlju koje sledi ilustrovati postupak njegove primene.

2.1. UTICAJ NA REZULTAT I IMOVINU PREDUZEĆA U SLUČAJU IZBORA METODA FER VREDNOSTI NAKON POČETNOG PRIZNAVANJA

2.1.1. Postupak svođenja knjigovodstvene vrednosti imovine na procenjenu fer vrednost

Ukoliko se prilikom periodične revalorizacije utvrdi da procenjena fer vrednost pojedinih sredstava odstupa od njihove knjigovodstvene vrednosti, preduzeće je dužno da izvrši postupak vrednosnog usklađivanja dotadašnje knjigovodstvene vrednosti ovih sredstava. S obzirom na to da kod stalnih sredstava koja podležu obračunu amortizacije knjigovodstvena vrednost predstavlja razliku između nabavne vrednosti i ispravke vrednosti, svođenje knjigovodstvene vrednosti na procenjenu fer vrednost se ne može izvršiti direktnim korigovanjem te vrednosti, već je potrebno da se izvrši odgovarajuća korekcija nabavne i ispravke vrednosti. Ovu korekciju je, u skladu sa MRS 16, moguće izvesti na dva načina:

- a) proporcionalnom korekcijom nabavne vrednosti i ispravke vrednosti, tako da knjigovodstvena vrednost bude jednaka procenjenoj fer vrednosti, ili
- b) korekcijom ispravke vrednosti, tako što se ona eliminiše u celini, a nabavna vrednost svodi na procenjenu fer vrednost.¹

¹ MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, op.cit., par. 35.

Usklađivanje knjigovodstvene vrednosti kada je niža od procenjene fer vrednosti

Izbor između gore pomenutih postupaka vrednosnog usklađivanja knjigovodstvene vrednosti zavisi od procene korisnog veka trajanja. U slučaju da prilikom naknadnog vrednovanja prvobitno procenjeni korisni vek trajanja ostaje nepromenjen, preporučuje se postupak proporcionalne korekcije nabavne vrednosti i ispravke vrednosti. Primenu ovog metoda ilustrovaćemo na jednom hipotetičkom primeru.

Primer 1:

a) Proporcionalna korekcija nabavne vrednosti i ispravke vrednosti

Podaci o osnovnom sredstvu:

Nabavna vrednost osnovnog sredstva	300.000
Procenjen koristan vek trajanja	5 godina
Stopa amortizacije	20 %
Ispravka vrednosti posle dve godine upotrebe	120.000
Knjigovodstvena vrednost	180.000
Procenjena fer vrednost na datum bilansa stanja	225.000

S obzirom na to da je procenjena fer vrednost sredstva za 25 % veća od njegove knjigovodstvene vrednosti ($225.000 - 180.000 = 45.000$ što je 25 % od 180.000), vrši se proporcionalna korekcija nabavne vrednosti i ispravke vrednosti za 25 %. Nabavna vrednost se uvećava za 75.000 (25 % od 300.000), a ispravka vrednosti za 30.000 (25 % od 120.000). Knjiženje:

RAČUN		OPIS	IZNOS	
Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
0230		Nabavna vrednost	75.000	
	0239	Ispravka vrednosti		30.000
	330	Revalorizazione rezerve		45.000

Nakon izvršene korekcije stanje u poslovnim knjigama je sledeće:

Nabavna vrednost	375.000
Ispravka vrednosti	150.000
Sadašnja knjigovodstvena vrednost	225.000

Imajući u vidu da ukupan koristan vek trajanja sredstva ostaje nepromenjen, preostali vek trajanja iznosi tri godine. U tim godinama godišnji iznos amortizacije biće veći jer je nabavna vrednost korigovana i iznosiće 75.000 (375.000 / 5). Tako da će ukupan iznos amortizacije na kraju korisnog veka trajanja sredstva biti 345.000, što je jednako zbiru početne nabavne vrednosti od 300.000 i pozitivnog efekta procene od 45.000.

b) Eliminisanje ispravke vrednosti u celini i svođenje nabavne vrednosti na fer vrednost

Ovaj postupak podrazumeva sledeće knjiženje:

RAČUN		OPIS	IZNOS	
Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
0230		Nabavna vrednost	(75.000)	
	0239	Ispravka vrednosti		(120.000)
	330	Revalorizazione rezerve		45.000

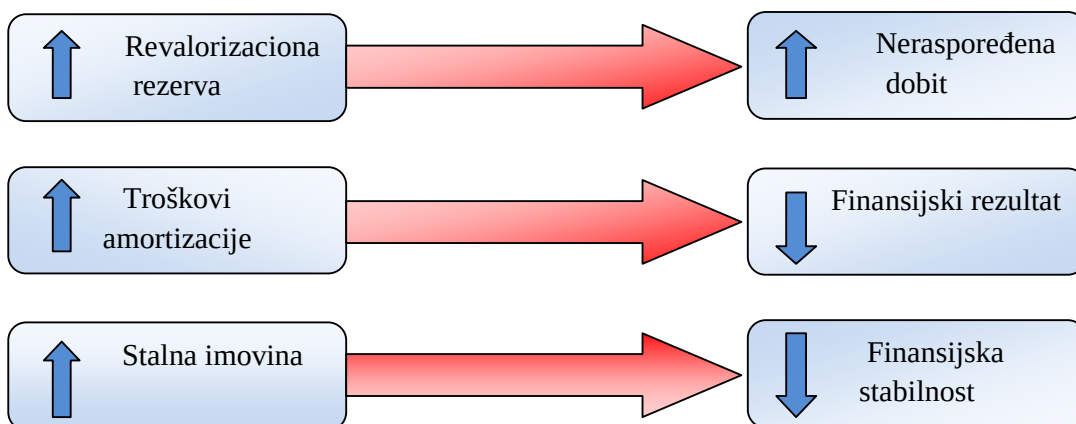
Nakon ovako izvršene korekcije stanje u poslovnim knjigama je sledeće:

Nabavna vrednost	225.000
Ispravka vrednosti	0.00
Sadašnja knjigovodstvena vrednost	225.000

Ukupan trošak amortizacije iznosiće 345.000, međutim njegov raspored po godinama zavisiće od toga da li je prvobitno procenjen koristan vek trajanja promenjen ili ne. Primena iste stope amortizacije od 20% usloviće promenu korisnog veka trajanja sa 5 na 7 godina, kako bi celokupna preostala vrednost od 225.000 bila otpisana. S druge strane, ako se zadržava prvobitno procenjen koristan vek trajanja od 5 godina, u preostale tri godine umesto stope od 20% biće primenjena veća stopa amortizacije od 33,3 %, takođe da bi se otpisala preostala vrednost od 225.000.

Bez obzira na primenjeni metod korekcije, usklađivanje knjigovodstvene vrednosti kada je niža od procenjene fer vrednosti usloviće povećane ukupne troškove amortizacije, kako bi povećana knjigovodstvena vrednost bila u potpunosti amortizovana. I istom ukupnom iznosu biće umanjen i finansijski rezultat preduzeća. Raspored troškova amortizacije po godinama koje slede zavisiće od toga da li procenjeni koristan vek trajanja ostaje nepromenjen ili se produžava. U skladu sa tim menjaće se odnosno smanjivati i finansijski rezultat preduzeća. Sa druge strane, novoutvrđena knjigovodstvena vrednost povećava iznos stalne imovine što će privremeno nepovoljno uticati na finansijsku stabilnost s obzirom na to da će se smanjiti koeficijent finansijske stabilnosti, izražen kao odnos dugoročnih izvora i dugoročno vezanih sredstava (**Grafik 2.**).

Grafik 2. -Efekti usklađivanja knjigovodstvene vrednosti kada je niža od procenjene fer vrednosti

Usklađivanje knjigovodstvene vrednosti kada je viša od procenjene fer vrednosti

Analogno prethodnom primeru postoje dva postupka usklađivanja knjigovodstvene vrednosti kada je ona viša od procenjene fer vrednosti. Prvi postupak se sprovodi srazmernim umanjnjem nabavne vrednosti i ispravke vrednosti, a drugi korekcijom odnosno uvećanjem ispravke vrednosti.

Primer 2:

a) Proporcionalna korekcija nabavne vrednosti i ispravke vrednosti

Podaci o osnovnom sredstvu:

Nabavna vrednost osnovnog sredstva	300.000
Procenjen koristan vek trajanja	5 godina
Stopa amortizacije	20 %
Ispravka vrednosti posle dve godine upotrebe	120.000
Knjigovodstvena vrednost	180.000
Procenjena fer vrednost na datum bilansa stanja	135.000
Ranije formirana revalorizaciona rezerva	30.000

S obzirom na to da je procenjena fer vrednost za 25 % manja od knjigovodstvene vrednosti, vrši se proporcionalno umanjnje nabavne vrednosti i ispravke vrednosti za 25 % njihove vrednosti. Nabavna vrednost se umanjuje za 75.000 (25 % od 300.000), a ispravka vrednosti za 30.000 (25 % od 120.000). Knjiženje:

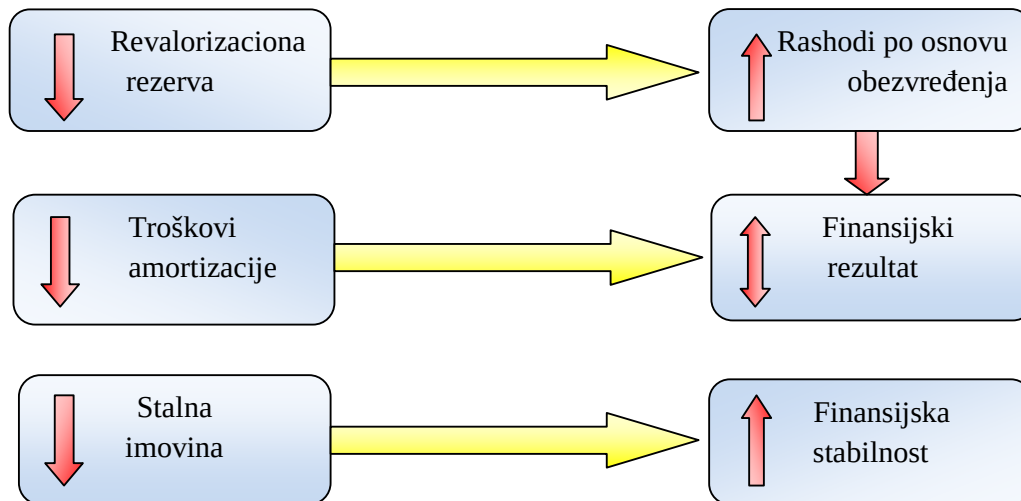
RAČUN		OPIS	IZNOS	
Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
023	0239	Nabavna vrednost	(75.000)	(30.000)
330		Revalorizacije rezerve	30.000	
582		Obezvredjenje nekretnina, postrojenja i opreme	15.000	
		Ispravka vrednosti		

Nakon izvršene korekcije stanje u poslovnim knjigama je sledeće:

Nabavna vrednost	225.000
Ispravka vrednosti	90.000
Sadašnja knjigovodstvena vrednost	135.000

Umanjenje knjigovodstvene vrednosti se, u skladu sa MRS 16, knjiži direktno na teret kapitala u okviru pozicije revalorizacionih rezervi, do iznosa postojećih revalorizacionih rezervi koje su formirane za konkretno sredstvo, koje ovde iznose 30.000. Ukoliko negativan efekat procene premašuje iznos ranije formirane revalorizacione rezerve, u preostalom iznosu od 15.000 se vrši priznavanje rashoda perioda. Usklađivanje knjigovodstvene vrednosti sa nižom fer vrednošću usloviće smanjenje troškova amortizacije u narednom periodu u ukupnom iznosu u kom je smanjena knjigovodstvena vrednost. Smanjeni troškovi amortizacije uticaće na povećanje finansijskog rezultata. Međutim, krajnji efekat na rezultat zavisiće od odnosa ovog smanjenja troškova amortizacije i priznatih rashoda po osnovu obezvređenja. Što se uticaja na finansijsku stabilnost tiče, u slučaju usklađivanja sa nižom fer vrednošću, smanjenje iznosa stalne imovine povećaće koeficijent finansijske stabilnosti a samim tim povoljno uticati na finansijski položaj (**Grafik 3.**).

Grafik 3.-Efekti usklađivanja knjigovodstvene vrednosti kada je viša od procenjene fer vrednosti

U zavisnosti od toga koliko ima sredstava čija se knjigovodstvena vrednost svodi na fer vrednost, preduzeće je dužno da otvori isto toliko analitičkih računa revalorizacionih rezervi. Ovaj zahtev proizilazi iz činjenice da vrednost sredstava vrlo lako može da oscilira tokom vremena. Tako se u godinama kada se fer vrednost sredstva povećava formira revalorizaciona rezerva za konkretno sredstvo, kako bi se u godinama kada nastupe smanjenja fer vrednosti prvo smanjivala postojeća revalorizaciona rezerva, a tek onda priznao rashod po osnovu obezvređenja imovine. Na ovaj način se ublažava negativan uticaj na rezultat preduzeća u slučaju pada fer vrednosti imovine prilikom njenog naknadnog vrednovanja po ovom metodu. Za razliku od njega, primena metoda nabavne vrednosti nakon početnog priznavanja u potpunosti eliminiše mogući negativan uticaj pada cena stalne imovine na rezultat s obzirom na to da ne podrazumeva nikakva poređenja niti usklađivanja nabavne vrednosti sa tržišnim vrednostima.

2.1.2. Prenos revalorizacionih rezervi na neraspoređenu dobit preduzeća

U slučaju usklađivanja knjigovodstvene vrednosti kada je niža od procenjene fer vrednosti formira se revalorizaciona rezerva koja u stvari predstavlja nerealizovan kapitalni dobitak. S obzirom na to da je dobitak nerealizovan, ne priznaje se kao prihod u bilansu uspeha, nego kao revalorizaciona rezerva u bilansu stanja. Prilikom prodaje, rashodovanja ili otuđenja na drugi način, celokupna revalorizaciona rezerva formirana za konkretno sredstvo se realizuje i može da se prenese na neraspoređenu dobit tekuće godine. Ovaj prenos se vrši direktno preko bilansa stanja, a ne kroz prihode, tako da ne utiče na oporezivu dobit.¹ U kom iznosu će ona biti preneti na neraspoređenu dobit zavisi od odnosa usklađene knjigovodstvene vrednosti i postignute prodajne cene.

Primer 3:

a) Prodajna vrednost je jednaka knjigovodstvenoj vrednosti

R.B.	RAČUN		OPIS	IZNOS	
1)	Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
	202	023	Kupci u zemlji	225.000	375.000
	0239		Ispravka vrednosti	150.000	
			Nabavna vrednost		
1) Prodaja osnovnog sredstva					
2)	330	341	Revalorizacije rezerve	45.000	45.000
			Neraspoređena dobit tekuće godine		
2) Prenos revalorizacionih rezervi na neraspoređenu dobit tekuće godine					

¹ MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, op. cit., par. 41.

U slučaju prodaje po ceni koja je jednaka knjigovodstvenoj, odnosno fer vrednosti sredstva, celokupna revalorizaciona rezerva formirana za to sredstvo u iznosu od 45.000 se prenosi na neraspoređenu dobit tekuće godine.

b) Prodajna vrednost je niža od knjigovodstvene vrednosti

Pretpostavimo da je sredstvo prodato po ceni od 200.000.

R.B.	RAČUN		OPIS	IZNOS	
	Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
1)	202		Kupci u zemlji	200.000	
	0239		Ispravka vrednosti	150.000	
	330		Revalorizacione rezerve	25.000	
		023	Nabavna vrednost		375.000
1) Prodaja osnovnog sredstva					
2)	330		Revalorizacione rezerve	20.000	
		341	Neraspoređena dobit tekuće godine		20.000
2) Prenos revalorizacionih rezervi na neraspoređenu dobit tekuće godine					

Ukoliko se sredstvo proda po ceni koja je niža od knjigovodstvene vrednosti, revalorizaciona rezerva se umanjuje za iznos razlike između knjigovodstvene vrednosti i prodajne cene koja iznosi 25.000, a ostatak revalorizacione rezerve u iznosu od 20.000 se prenosi na neraspoređenu dobit tekuće godine.

c) Prodajna vrednost je viša od knjigovodstvene vrednosti

Pretpostavimo da je sredstvo prodato po ceni od 250.000.

R.B.	RAČUN		OPIS	IZNOS	
1)	Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
	202	670	Kupci u zemlji	250.000	25.000
	0239		Ispravka vrednosti	150.000	
			Dobici od prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme		
	023		Nabavna vrednost		
1) Prodaja osnovnog sredstva					
2)	330	341	Revalorizacione rezerve	45.000	45.000
			Neraspoređena dobit tekuće godine		
2) Prenos revalorizacionih rezervi na neraspoređenu dobit tekuće godine					

Ukoliko se prodaja sredstva izvrši po ceni višoj od knjigovodstvene vrednosti, 25.000 razlike između prodajne cene i knjigovodstvene vrednosti se priznaje kao dobitak od prodaje, a celokupna revalorizaciona rezerva formirana za to sredstvo u iznosu od 45.000 se prenosi na neraspoređenu dobit tekuće godine.

Pored prenosa celokupne revalorizacije rezerve u slučaju prodaje, rashodovanja ili drugog načina otuđenja, ***jedan deo revalorizacije rezerve može da se realizuje i u toku korišćenja sredstva.*** U tom slučaju, iznos realizovane revalorizacije rezerve koja se može preneti na neraspoređenu dobit čini razlika između amortizacije obračunate po fer vrednosti i amortizacije obračunate po prvobitnoj nabavnoj vrednosti sredstva. Ovaj iznos može da se izračuna i tako što se iznos formirane revalorizacije rezerve npr. od 45.000 podeli sa preostalim korisnim vekom trajanja sredstva od 5 godina, što daje iznos od 9.000 koji se svake od ovih pet godina može prenositi na neraspoređenu dobit. Smisao ovakvog načina prenosa revalorizacije rezerve je u kompenzovanju većih troškova amortizacije koji nastaju usled povećanja nabavne vrednosti kao osnovice za obračun amortizacije. Naime, prenosom dela revalorizacije rezerve koji odgovara razlici između amortizacije pre i posle revalorizacije na neraspoređenu dobit, neutrališe se uticaj povećanih troškova amortizacije na neto dobit preduzeća.

Prethodni pojednostavljeni primeri ilustrovali su kakve sve implikacije na finansijski rezultat i imovinu preduzeća može imati primena metoda fer vrednosti nakon početnog priznavanja. Takođe, došlo se do zaključka da negativan efekat na rezultat koji proizvodi ovaj metod prilikom naknadnog pada vrednosti imovine, može biti jedan od razloga zbog koga se kompanije u Srbiji radije odlučuju na metod nabavne vrednosti nakon početnog priznavanja.

IV EFEKTI RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA I PROCENA STALNE IMOVINE NA FINANSIJSKI REZULTAT I IMOVINU NA PRIMERU PREDUZEĆA „X”

U poglavlju koje sledi navešćemo praktičan primer preduzeća „X“ koji će nam pomoći u razmatranju sledećih pitanja:

- na koji način se vrši naknadno vrednovanje nekretnina, postrojenja i opreme po metodu fer vrednosti;
- kakve posledice na finansijski rezultat i imovinu preduzeća može imati usklađivanje knjigovodstvenih vrednosti sa procenjenim fer vrednostima;
- kako preduzeće, u okviru svojih računovodstvenih politika, utvrđuje kriterijum za razgraničavanje stavki alata i inventara i u skladu sa njim vrši klasifikaciju sredstava;
- na koji način preduzeće obuhvata veliki broj istih sredstava male vrednosti, da li ih prikazuje pojedinačno, ili u skladu sa MRS 16 vrši njihovo grupisanje;
- kakav uticaj promene računovodstvenih procena, kao što su procena rezidualnih vrednosti sredstava i procena preostalog veka upotrebe (odnosno stopa amortizacije) mogu imati na troškove amortizacije, samim tim i na finansijski rezultat preduzeća.

1. STUDIJA SLUČAJA - PROCENA FER VREDNOSTI NEKRETNINA, POSTROJENJA I OPREME PREDUZEĆA „X“

Preduzeće „X“ iz Beograda je oktobra 2009. godine poverilo procenu fer vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme jednoj konsultantskoj firmi „Y“ takođe iz Beograda. Procena je rađena za potrebe knjiženja fer vrednosti NPO. Obračun i procena su izrađeni poštujući međunarodno priznatu metodologiju za procenu i u skladu sa MRS. Osnov od koga se pošlo prilikom procene vrednosti NPO su knjigovodstvene vrednosti sredstava iz početne liste NPO Društva sa stanjem na dan 01.01.2009. i popisne liste NPO na dan 31.12.2009.

U postupku procene koju je izvršila ova konsultantska firma kao ovlašćeni procenitelj, izvršena je procena fer vrednosti sredstava, ali i sledeće računovodstvene procene:

1. procena rezidualnih vrednosti sredstava,
2. procena preostalog veka upotrebe, odnosno stopa amortizacije.

POČETNO STANJE, OBUHVAT I KOREKCIJE NPO KOJE SU PRETHODILE PROCENI

Polazna tačka procene i klasifikovanja nekretnina, postrojenja i opreme prema MRS bili su zemljište, građevinski objekti i oprema iz početne liste NPO Preduzeća sa stanjem na dan 01.01.2009. godine. Početnu listu, kao osnov procene, čini 17.810 stavki NPO Društva ukupne vrednosti RSD 1.664.823.459,55. Analizom početne liste sredstava utvrđeno je da lista opreme u velikoj meri odstupa od realnog stanja na terenu, pa se pristupilo popisu sredstava Društva. S obzirom na poteškoće na koje se nailazilo prilikom pokušaja usaglašavanja i povezivanja stanja sredstava u postojećim knjigovodstvenim evidencijama i stanja na terenu, Društvo je donelo odluku da se u knjigu osnovnih sredstava unesu sredstva iz popisa sa novim inventarskim brojevima. Pored toga, analizom pozicije Zemljište i građevinski objekti ustanovljeno je da Društvo u svojoj evidenciji prikazuje 11 stavki objekata koje nisu u njegovom vlasništvu. Radi se o 9 objekata za koje je Društvo izgubilo spor protiv Republike Srbije i 2 objekta za koje nije bilo moguće utvrditi pravo vlasništva nad istim. Imajući ovo u vidu, početna lista sredstava Preduzeća je za potrebe procene redukovana za stavke ukupne neto vrednosti RSD 21.426.632,67. Nakon izvršenog popisa, a pre nego što se pristupilo proceni, neke stavke iz popisne liste NPO su eliminisane. Naime, od ukupnog novoutvrđenog broja stavki na popisu 11.544 stavki opreme (odnosno RSD 64.014.779,00 ukupne knjigovodstvene vrednosti) je prebačeno na zalihe odnosno

utvrđeno je da one ne ispunjavaju uslove da se klasifikuju kao osnovna sredstva, u skladu sa novoutvrđenim kriterijumom za klasifikaciju alata i inventara (da bi sredstvo bilo klasifikovano kao osnovno sredstvo potrebno je da njegova nabavna vrednost bude veća od prosečne bruto zarade u Republici u vreme nabavke). Ova redukcija stavki NPO je urađena u skladu sa pravilima MRS odnosno načelom materijalne značajnosti. Prebacivanjem velikog broja stavki NPO na zalihe rasterećena je lista NPO Preduzeća, što je povećalo ažurnost izveštavanja u smislu da je omogućena bolja preglednost i dostupnost podacima od strane menadžmenta Preduzeća. Na kraju, nakon svih gore navedenih korekcija ukupan broj stavki koje su ostale za procenu iznosio je 7.422 popisanih stavki odnosno oko 95 % knjigovodstvene vrednosti NPO sa početne liste. S obzirom na to da je nakon popisa izvršena drugačija klasifikacija građevinskih objekata u odnosu na početnu listu, pa i pored toga što je rashodovano 11 objekata, na listi zemljišta i građevinskih objekata je ostalo 20 stavki. Ostalih 7.402 stavki čini oprema. U **Tabeli 4.** je dat prikaz ukupnog broja stavki iz početne liste koje su ostale za procenu nakon izvršenih redukcija.

Tabela 4. – Redukcija početne liste NPO po osnovu rashodovanih stavki tokom 2009. god. i prebacivanja stavki NPO na zalihe na dan 01.01.2009. god.

NPO	Broj stavki	%	Sadašnja knjigovodstvena vrednost (u RSD)	%
Ukupno NPO - početna lista na 01.01.2009.	17.810	100,00	1.664.823.459,55	100,00
Zemljište i građevinski objekti	27	0,15	780.144.139,16	46,86
Postrojenja i oprema	17.783	99,85	884.679.320,39	53,14
Ukupno rashod/otuđenje tokom 2009.	11	100,00	21.426.632,67	1,29
Građevinski objekti	11	100,00	21.426.632,67	1,29
Oprema	0	0,00	0,00	0,00
Ukupno prebačeno na zalihe	11.544	100,00	64.014.779,00	3,85
Građevinski objekti	0	0,00	0,00	0,00
Oprema	11.544	100,00	64.014.779,00	3,85
NPO KOJE SU PREDMET PROCENE	7.422	100,00	1.579.382.047,88	94,87
Zemljište i građevinski objekti	20	0,27	758.717.506,49	45,57
Oprema	7.402	99,73	820.664.541,39	49,29

Izvor: Izveštaj o proceni fer vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme preduzeća „X“.

1.2. KLASIFIKACIJA SREDSTAVA

U postupku procene je, polazeći od MRS kao i specifičnosti samog preduzeća izvršena klasifikacija sredstava i sve stavke su svrstane u 7 grupa (**Tabela 5.**).

Tabela 5. – Klasifikacija sredstava

Klase	Naziv	Broj stavki	%	Sadašnja knjigovodstvena vrednost (u RSD)	%
0	Zemljište	1	0,01	22.933.772,16	1,38
I	Građevinski objekti	19	0,26	735.783.734,33	44,20
II	Vozila	35	0,47	11.727.751,39	0,70
III	Kiosci i oprema uz kioske	3.690	49,72	540.040.925,03	32,44
IV	Telekomunikaciona oprema	3.503	47,20	158.383.123,37	9,51
V	Računarska oprema	139	1,87	37.524.456,36	2,25
VI	Oprema za pakovanje	34	0,46	0,00	0,00
VII	Ostala oprema	1	0,01	72.988.285,24	4,38
I-VII	UKUPNO KLASE ZA PROCENU	7.422	100,00	1.579.382.047,88	94,87
A	NPO Prebačene na zalihe	11.544	0,00	64.014.779,00	3,85
B	Rashod	11	0,00	21.426.632,67	1,29
	UKUPNO (A+B)			85.441.411,67	5,13
	UKUPNO SVE KLASE I STAVKE			1.664.823.459,55	100,00

Izvor: Izveštaj o proceni fer vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme preduzeća „X“.

Polazna osnova od koje se pošlo prilikom procene fer vrednosti NPO je bila njihova sadašnja knjigovodstvena vrednost. Međutim, pošto pojedinačnim stavkama opreme iz popisa nije bilo moguće dodeliti knjigovodstvene vrednosti, u proceni su one posmatrane zbirno po grupama. Stavke osnovnih sredstava iz grupa od I do VII čine 94,87 % ukupne sadašnje knjigovodstvene vrednosti osnovnih sredstava iz početne liste.

Paragraf 9. MRS 16 definiše da Standard ne propisuje jedinicu mere priznavanja tj. šta konstituiše neku stavku NPO. Ukoliko je pogodno, pojedinačno beznačajne stavke se mogu sabrati, a zatim se na zbiru vrednost primenjuju kriterijumi priznavanja. Ova mogućnost je iskorišćena pa je u okviru grupe III izvršeno grupisanje pojedinačnih stavki sredstava male vrednosti i istih karakteristika i formirane su sledeće kategorije sredstava: city light, A3 reklame, fiskalne kase i barkod čitači. Svaka od ovih kategorija u sebi broji oko 1.000 pojedinačnih stavki.

1.3. IZVEŠTAJ PROCENITELJA VEZAN ZA POLITIKU UPRAVLJANJA SREDSTVIMA PREDUZEĆA

Procenitelj je u svom izveštaju o proceni između ostalog obrazložio politiku upravljanja sredstvima preduzeća. Po njegovoj oceni, preduzeće nije u potpunosti definisalo osnovne elemente bitne za poslovnu politiku upravljanja sredstvima, kao što su npr. rokovi korišćenja pojedinih grupa sredstava. Ova primedba se posebno tiče građevinskih objekata koji spadaju u materijalno najznačajnije stavke NPO sa režimom izuzetno dugog korišćenja. Politika upravljanja sredstvima je potpuno definisana samo u segmentu koji se odnosi na manje značajna sredstva i na produženje veka upotrebe sredstava po osnovu remonta i popravki. Takođe, društvo nije imalo definisan kriterijum za priznavanje pojedinačnih stavki NPO kao osnovnog sredstva. Zato je prilikom procene definisano da se kao vrednosni kriterijum ispod kojeg se pojedinačne stavke NPO neće priznavati kao osnovno sredstvo uzme iznos prosečne bruto zarade na nivou Republike, što je na dan procene iznosilo RSD 53.876,00. U skladu sa ovim kriterijumom veliki broj sredstava male vrednosti je sa NPO preklasifikovan na zalihe, koje ne podležu obračunu amortizacije. Pri tom se vodilo računa da otpisivanje ovih sredstava na teret rashoda tekućeg perioda ne bude prevelik teret za Društvo. Novoutvrđeni kriterijum je nakon izvršene procene preciziran i Pravilnikom o računovodstvu i računovodstvenim politikama Društva.

1.4. REZULTATI PROCENE

Ukupna procenjena vrednost NPO Društva iznosi RSD 1.312.743.139,42 i manja je od sadašnje knjigovodstvene vrednosti NPO za RSD 352.080.320,13. Struktura ove promene u vrednosti imovine je sledeća:

- U grupi Zemljište (grupa 0) došlo je do povećanja vrednosti odnosno formirana je revalorizaciona rezerva u iznosu od RSD 483.472,14.
- U grupi Građevinski objekti (grupa I) neki objekti su procenjeni na veću vrednost od knjigovodstvene, dok je kod drugih došlo do obezvređenja, tako da je ukupan neto efekat u ovoj grupi RSD -20.124.839,21.
- Vrednost Vozila (grupa II) je uvećana za RSD 8.427.248,61 i u tom iznosu je formirana revalorizaciona rezerva.
- U grupi Kiosci i oprema uz kioske (grupa III) je došlo do obezvređenja u iznosu od RSD -108.220.925,03.
- Vrednost Telekomunikacione opreme (grupa IV) je umanjena za RSD -78.743.123,37.
- Vrednost grupe Računarska oprema (grupa V) je umanjena za RSD -13.844.456,36.
- Oprema za pakovanje (grupa VI) je procenjena na vrednost od RSD 18.292.000,00.
- U grupi Ostala oprema (grupa VII) je došlo do obezvređenja u iznosu od RSD -72.908.285,24.

Sumarni rezultati procene osnovnih sredstava preduzeća u celini i po pojedinim grupama prikazani su u **Tabeli 6.**

Procenjena vrednost NPO Društva	RSD 1.312.743.139,42
<u>- Knjigovodstvena vrednost NPO Društva</u>	<u>RSD 1.664.823.459,55</u>
Smanjenje vrednosti stalne imovine:	RSD - 352.080.320,13

Za grupe sredstava čija je procenjena fer vrednost veća od knjigovodstvene vrednosti došlo je do formiranja **revalorizacione rezerve u okviru kapitala (RSD 245.026.641,58)**, dok je za grupe u kojima je fer vrednost procenjena na niži iznos od knjigovodstvene vrednosti priznat **rashod po osnovu obezvređenja imovine (RSD -511.665.550,03)**. Sledi zaključak da je procena fer vrednosti NPO, kao i usklađivanja koja su po tom osnovu usledila, dovela do negativnog efekta kako na vrednost stalne imovine, tako i na finansijski rezultat ovog preduzeća.

Tabela 6. – Rezultati procene fer vrednosti osnovnih sredstava prema MRS

1. Klasa	2. Naziv	3. Knjigovodstvena vrednost	4. Procenjena vrednost	5. Revalorizaciona rezerva	6. Obezvredenje	7. Razlika (4-3)
0	Zemljište	22.933.772,16	23.417.244,30	483.472,14	0,00	483.472,14
I	Građevinski objekti	735.783.734,33	715.658.895,12	217.823.920,83	-237.948.760,03	-20.124.839,21
II	Vozila	11.727.751,39	20.155.000,00	8.427.248,61	0,00	8.427.248,61
III	Kiosci i oprema uz kioske	540.040.925,03	431.820.000,00	0,00	-108.220.925,03	-108.220.925,03
IV	Telekomunikaciona oprema	158.383.123,37	79.640.000,00	0,00	-78.743.123,37	-78.743.123,37
V	Računarska oprema	37.524.456,36	23.680.000,00	0,00	-13.844.456,36	-13.844.456,36
VI	Oprema za pakovanje	0,00	18.292.000,00	18.292.000,00	0,00	18.292.000,00
VII	Ostala oprema	72.988.285,24	80.000,00	0,00	-72.908.265,24	-72.908.265,24
A	Ukupno klase za procenu	1.579.382.047,88	1.312.743.139,42	245.026.641,58	-511.665.550,03	-266.638.908,46
	NPO prebačene na zalihe	64.014.779,00	0,00	0,00	0,00	-64.014.779,00
B	Ukupno sve klase i NPO na zaliham	1.643.396.826,88	1.312.743.139,42	245.026.641,58	-511.665.550,03	-330.653.687,46
	Rashod	21.426.632,67	0,00	0,00	0,00	-21.426.632,67
C	Ukupno sve klase	1.664.823.459,55	1.312.743.139,42	245.026.641,58	-511.665.550,03	-352.080.320,13

Izvor: Izveštaj o proceni fer vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme preduzeća „X“.

S druge strane, mora se uzeti u obzir da je procena fer vrednosti imovine uslovila i promenu osnovice za amortizaciju. Tako da je kod nekih sredstava ona povećana, dok je kod većeg dela imovine kao rezultat procene ona umanjena. Ovo je svakako uticalo na smanjenje troškova amortizacije i posledično povećanje finansijskog rezultata.

Međutim, pored promene osnovice za amortizaciju, na promenu troškova amortizacije uticala su još dva faktora i to, promena korisnog veka trajanja sredstava i promena rezidualnih vrednosti. MRS zahtevaju periodično preispitivanje ovih računovodstvenih procena. S obzirom na to da Preduzeće raspolaže velikim brojem osnovnih sredstava koja su raspoređena po čitavoj teritoriji Srbije procenu rezidualnih vrednosti i korisnog veka trajanja sredstava je takođe poverilo konsultantskoj firmi. Imajući u vidu da broj osnovnih sredstava Preduzeća prelazi 7.000 teško je bilo kvantitativno izolovati pojedinačan uticaj promene ovih računovodstvenih procena na troškove amortizacije. Zato smo posmatrali njihovu ukupnu promenu.

Troškovi amortizacije za 2009. godinu	RSD 78.561.000
<u>- Troškovi amortizacije za 2008. godinu</u>	<u>RSD 181.004.000</u>
Smanjenje troškova amortizacije:	RSD -102.443.000

Ukupno troškovi amortizacije za 2009. godinu iznose RSD 78.561.000, za razliku od 2008. godine kada su oni iznosili RSD 181.004.000 (**Tabela 7.**). Tako da je ukupan efekat promene RSD -102.443.000, što je više nego duplo manje u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 7. – Poslovni prihodi i rashodi za 2009. god. za preduzeće „X“

Bilans uspeha u periodu od 01.01.2009 do 31.12.2009. godine			
Naziv pozicije	AOP	iznosi u 000 dinara	
		Tekuća godina	Prethodna godina
I. POSLOVNI PRIHODI (202+203+204-205+206)	201	7.484.446	13.558.944
1. Prihodi od prodaje	202	7.466.916	13.540.921
5. Ostali poslovni prihodi	206	17.530	18.023
II. POSLOVNI RASHODI (208 do 212)	207	8.332.940	13.737.733
1. Nabavna vrednost prodate robe	208	6.357.592	11.381.165
2. Troškovi materijala	209	143.137	164.269
3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	210	1.285.326	1.499.694
4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	211	78.561	181.004
5. Ostali poslovni rashodi	212	468.324	511.601
IV. POSLOVNI GUBITAK (207-201)	214	848.494	178.789

Izvor: Redovni godišnji finansijski izveštaji za 2009. god. za preduzeće „X“

Međutim, ova značajna promena troškova amortizacije u 2009. godini se mora posmatrati i u kontekstu njihove procentualne promene u strukturi ukupnih poslovnih rashoda. Naime, njihovo procentualno učešće u strukturi ukupnih poslovnih rashoda za 2008. i 2009. godinu iznosi:

Učešće troškova amortizacije u strukturi ukupnih poslovnih rashoda:

U 2008. god. = $181.004.000 \cdot 100 / 13.737.733.000 = 1.32 \%$

U 2009. god. = $78.561.000 \cdot 100 / 8.332.940.000 = 0.94 \%$

Uzimajući u obzir ovaj podatak, promena troškova amortizacije koja je usledila nakon izvršene procene fer vrednosti NPO od RSD -102.443.000 i nije upozoravajuća.

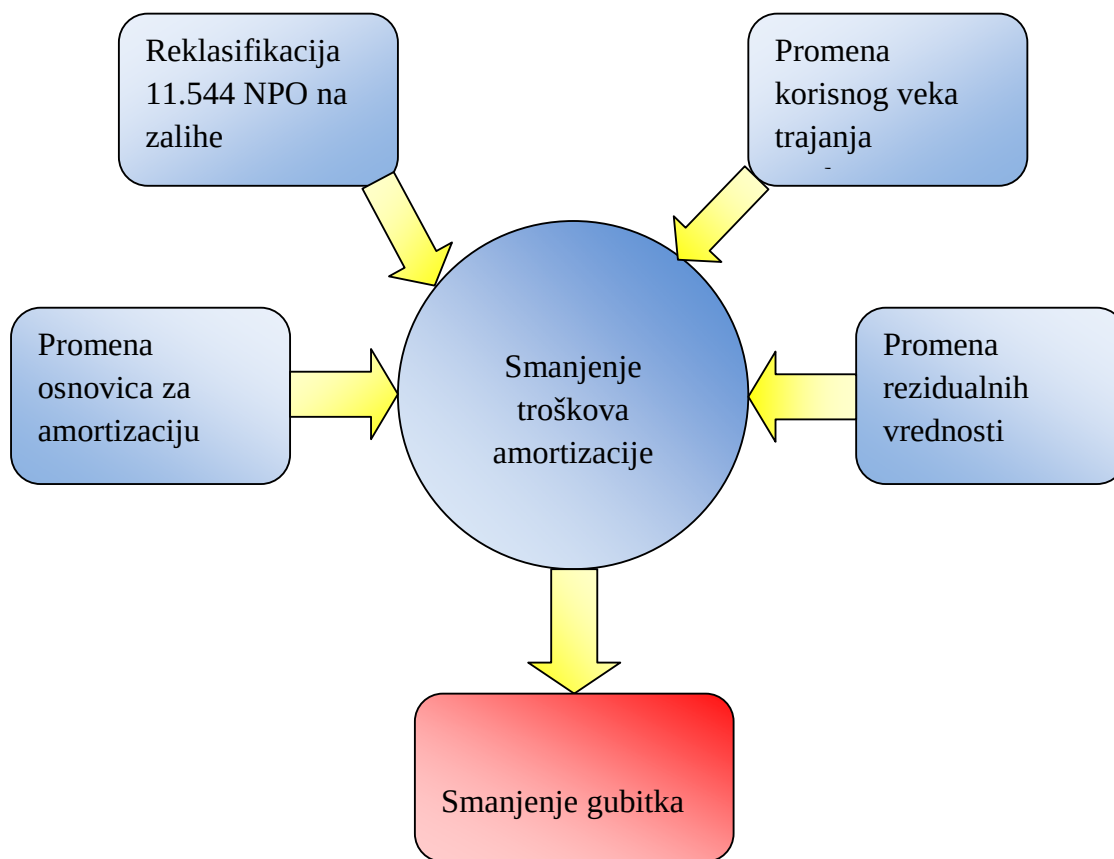
Pošto smanjenje troškova amortizacije dovodi do povećanja finansijskog rezultata, a u slučaju ovog preduzeća do smanjenja gubitka koji je Preduzeće ostvarilo u 2009. godini, prilikom analize promene u iznosu troškova amortizacije mora se sagledati i veličina gubitka čije smanjenje je uslovlila pomenuta promena.

Gubitak 2009.god.	RSD 848.494.000
+ <u>Smanjenje troškova amortizacije</u>	<u>RSD 102.443.000</u>
Gubitak bez umanjenja	RSD 950.937.000

Procentualno smanjenje gubitka u 2009. god. = $102.443.000 \cdot 100 / 950.937.000 = 10.77\%$

Posmatrano iz ovog ugla, smanjenje troškova amortizacije prouzrokovano procenom fer vrednosti NPO i usklađivanja nastalih po tom osnovu uslovalo je smanjenje gubitka Preduzeća od 10.77 % koje nije zanemarljivo. Naravno, mora se imati u vidu da je promena troškova amortizacije kumuliran efekat promene brojčanog stanja sredstava (znatan deo sredstava je prebačen na zalihe u skladu sa kriterijumom za razvrstavanje osnovnih sredstava), osnovica za amortizaciju, rezidualnih vrednosti i korisnog veka trajanja sredstava (**Grafik 4.**) Ovaj podatak jasno potvrđuje pretpostavku o mogućem uticaju računovodstvenih politika i procena stalne imovine na imovinu i finansijski rezultat preduzeća.

Grafik 4. - Efekti procene fer vrednosti NPO i usklađivanja nastalih po tom osnovu:

ZAKLJUČAK

Osnovni smisao finansijskih izveštaja je da prikažu ekonomsku suštinu poslovnih događaja, na način na koji su se stvarno odigrali, kao i posledice njihovog nastanka, kako bi se time obezbedila stvarna slika imovinskog, finansijskog i prinosnog položaja preduzeća. Stoga je neophodno da računovodstvene informacije poseduju određene glavne karakteristike: razumljivost, relevantnost, pouzdanost i uporedivost, čime se korisnicima finansijskih izveštaja obezbeđuje pouzdana osnova za donošenje poslovnih odluka. Kako bi to bilo ostvareno, prilikom sačinjavanja i prezentovanja finansijskih izveštaja poštuju se određena zakonska, profesionalna i interna regulativa.

U našoj zemlji je temeljni zakon kojim se uređuje finansijsko izveštavanje Zakon o računovodstvu i reviziji. Finansijski izveštaji se moraju sastavljati u skladu sa odredbama Zakona, računovodstvenim načelima, ali i uz obaveznu primenu Međunarodnih računovodstvenih standarda. Za razliku od Zakona u kome pravila koja su navedena imaju snagu pravne norme, u Međunarodnim računovodstvenim standardima se nalaze pravila koja treba primeniti pri priznavanju, procenjivanju i objavljivanju sličnih poslovnih transakcija, ali koja nemaju uvek obavezujući karakter, tj. mnoga od njih pružaju mogućnost izbora. S obzirom na to da važeći okvir za sastavljanje finansijskih izveštaja, Međunarodni računovodstveni standardi/ Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, podrazumeva značajan broj alternativnih računovodstvenih postupaka, menadžmentu se pruža mogućnost da primenom različitih dozvoljenih metoda i procena oblikuje periodični rezultat u željenom pravcu. Naime, preduzeću je ostavljena mogućnost da pojedina uopštena računovodstvena načela i principe konkretizuje, prilagodi svojoj poslovnoj praksi i kreira računovodstvene politike na način kojim će najbolje opisati svoje poslovne promene u datom vremenskom periodu, ali istovremeno je stvorena i mogućnost da se time utiče na vrednosti pojedinih bilansnih pozicija i posledično na rezultat poslovanja. Područje primene računovodstvenih politika je široko i izbor jedne, a ne neke druge metode ili postupka može imati znatan uticaj na iskazivanje vrednosti pozicija finansijskih izveštaja, što je najčešće slučaj u oblasti stalne imovine. Koliki će taj uticaj biti zavisi od mnogo činilaca: udela određene pozicije u ukupnoj strukturi imovine, posmatranog vremenskog perioda, ali i od osnovnih obeležja izabrane metode. Tako na primer, uspešnost poslovanja u kraćem vremenskom periodu bitno zavisi od izabrane metode obračuna amortizacije. Računovodstvenim politikama se omogućava da se ukupna masa troškova amortizacije rasporedi u toku korisnog veka trajanja po dinamici koja

odgovara poslovnoj politici preduzeća. Činjenica da njihov izbor stvara mogućnost da se isti poslovni rezultat seli iz jednog obračunskog perioda u drugi u skladu sa potrebama i ciljevima privrednog društva, ukazuje na značajne mogućnosti uticaja računovodstvenih politika na iskazanu uspešnost poslovanja u kraćem vremenskom periodu.

Ocenu o položaju i razvoju određenog preduzeća je moguće doneti samo poređenjem imovinskog i prinostnog položaja, kao i neto novčanog toka u nizu sukcesivnih vremenskih perioda. To je razlog zbog koga finansijski izveštaji moraju biti po formi i sadržini uporedivi sa izveštajima kako prethodnih, tako i budućih perioda. Otuda zahtev da se jednom donete računovodstvene politike dosledno primenjuju u dužem vremenskom periodu. Međutim, primena istih metoda i pravila pri sastavljanju finansijskih izveštaja ponekad može doći u sukob sa ostvarenjem zahteva za pružanjem pouzdanih informacija, iz razloga što promenjene okolnosti poslovanja mogu do tada primenjene metode učiniti neodgovarajućim. Promena postojećih računovodstvenih politika je dopuštena ukoliko ona dovodi do zahtevanog kvaliteta računovodstvenih informacija, a nova računovodstvena politika omogućava verno predstavljanje poslovnih transakcija. Štete po uporedivost se otklanjaju poštovanjem zahteva za obelodanjivanjem datim u standardima, da se u napomenama uz finansijske izveštaje prezentuju razlozi promene i kvantifikuje uticaj promene na iskazani finansijski položaj, uspešnost i neto novčani tok.¹ Revizor je taj koji procenjuje ciljeve promene računovodstvene politike i proverava da li su izvršene odgovarajuće korekcije i obelodanjivanja. Ukoliko utvrdi da su računovodstvene politike menjane radi prikazivanja rezultata poslovanja u određenom pravcu, on tu činjenicu uzima u obzir prilikom formulisanja svog izveštaja.

S druge strane, u uslovima neizvesnosti poslovnih događaja i okolnosti veliki broj bilansnih pozicija nije moguće tačno izmeriti, već one mogu samo da se procene. Tako se vrši procena fer vrednosti sredstava, njihovog korisnog veka trajanja, rezidualnih vrednosti, iznosa obezvređenja... Da bi doprinosile pouzdanosti finansijskih izveštaja procene moraju biti objektivne i razumne tj. moraju se zasnivati na relevantnim činjenicama i okolnostima, kao i na prihvatljivim metodama.

¹ Škarić-Jovanović K., (2005), *Uloga računovođa u procesu finansijskog izveštavanja*, Računovodstvo, br. 10, str. 26, Beograd

Međutim, postupak procenjivanja je vrlo često praćen aproksimacijama i ima izražen subjektivni karakter. Takođe, promenjene okolnosti poslovanja, nepredviđeni događaji i nove informacije mogu dovesti do potrebe za promenom prethodno donete računovodstvene procene, što se u znatnoj meri može odraziti na imovinski položaj i rezultat poslovanja. Tako, promena procenjene fer vrednosti sredstava dovodi do promene visine iskazane imovine i kapitala (direktno, iskazivanjem razlike u okviru revalorizacionih rezervi, odnosno indirektno prenosom na neraspoređenu dobit kada se te rezerve realizuju), ali utiče i na rezultat, putem troškova amortizacije odnosno prihoda i rashoda od usklađivanja vrednosti imovine. Zatim, promena procenjenog korisnog veka trajanja sredstava direktno utiče na trošak amortizacije, koji u strukturi ukupnih rashoda većine preduzeća predstavlja značajnu stavku, tako da se ova promena u znatnoj meri može odraziti na rezultat poslovanja tekućeg, ali i svakog budućeg perioda tokom preostalog korisnog veka tog sredstva. Otuda su, pored izbora i promene računovodstvenih politika, predmet kritičkog razmatranja od strane nezavisne revizije upravo računovodstvene procene i promene računovodstvenih procena. Revizor ocenjuje da li je računovodstvena procena urađena profesionalno i u skladu sa računovodstvenim standardima tj. da li je promena računovodstvene procene opravdana. Naime, on razmatra da li su pretpostavke na kojima je procena zasnovana razumne i konzistentne sa postojećim tržišnim informacijama, ekonomskim okruženjem i iskustvima iz prošlosti. Tako na primer, u oceni fer vrednosti sredstava za koja ne postoje podaci sa tržišta, revizor ocenjuje da li je menadžment razmotrio podatke sa tržišta sličnih sredstava, iz opšteg ekonomskog okruženja u kome se sredstva koriste i ranija iskustva sa sličnim sredstvima.¹

Prilikom ispitivanja uticaja koje izbor određenih računovodstvenih politika i procena stalne imovine može imati na imovinski i prinosni položaj preduzeća pošli smo od slučajnog uzorka koji je obuhvatio 15 kompanija koje posluju u našoj zemlji. Analizom preuzetih podataka iz Napomena ovih kompanija a koji se tiču računovodstvenih politika i procena stalne imovine uočili smo određene pravilnosti. Većina ovih kompanija kao metod vrednovanja stalne imovine nakon početnog priznavanja koristi metod nabavne vrednosti. Takođe, analiza računovodstvenih procena koje se tiču izabranog metoda amortizacije ukazuje na podatak da je u Srbiji u primeni preovlađujući pravolinijski metod amortizacije. Da bi proverili pretpostavke o mogućem uticaju ovih metoda i obrazložili učestalost njihove primene izračunali smo određene pokazatelje

¹ Radulović B., (2011), *Posebne procene za posebne potrebe*, Revizor, br. 56, str. 54, Beograd

imovinskog i prinosnog položaja preduzeća kada je u primeni najčešće korišćena metoda, a zatim i njen alternativni postupak. Uporedni prikaz ovih pokazatelja kao što su neto rezultat, visina stalne imovine, koeficijent obrta stalne imovine, bruto rentabilnost imovine i dr. ukazao je na činjenicu da primena pravolinijskog metoda amortizacije obezbeđuje neutralan efekat na rezultat. Računskim praćenjem postupka vrednovanja imovine nakon početnog priznavanja ustanovili smo da prilikom primene metoda fer vrednosti pad vrednosti stalne imovine proizvodi negativan efekat na rezultat preduzeća, za razliku od metoda nabavne vrednosti koji neutrališe ovaj uticaj. Uočene posledice primene ovih metoda donekle objašnjavaju zašto se kompanije u Srbiji pretežno opredeljuju za pravolinijski metod amortizacije i metod fer vrednosti nakon početnog priznavanja. Naime, promenljivi uslovi poslovanja, nestabilno okruženje, velike oscilacije vrednosti koje mogu nastupiti na imovini i neizvesnost poslovanja u dugom roku mogu biti razlozi zbog kojih preduzeća u Srbiji radije pribegavaju metodama koje što je moguće više neutrališu uticaj pomenutih faktora. S jedne strane one izbegavaju rizik od negativnih implikacija ovih metoda u slučajevima nastupanja nepovoljnih okolnosti, a sa druge strane lišavaju se eventualnih pogodnosti i pozitivnog uticaja na rezultat koje njihova primena može imati u slučajevima obrnutog trenda dešavanja u zemlji. Potvrđivanjem pretpostavki o uticaju najčešće korišćenih metoda u našoj zemlji ujedno je dokazana i opšta hipoteza ovog istraživačkog rada da računovodstvene politike i procene stalne imovine bitno utiču na imovinski i prinosni položaj preduzeća u Srbiji.

Iz svega prethodno rečenog se može izvesti zaključak da izbor i promena računovodstvenih politika i procena u domenu stalne imovine može u znatnoj meri uticati na stanje prikazane imovine i rezultata preduzeća. Kako bi se izbegle negativne implikacije ovih od strane Međunarodnih računovodstvenih standarda dozvoljenih metoda i postupaka, u svakom standardu postoje zahtevi u pogledu objavljivanja činjenica vezanih za događaj kojim se standard bavi. Tako se kroz pružanje adakvatnih i preciznih informacija korisnicima, ne samo o pojedinim bilansnim pozicijama, već i o primenjenim računovodstvenim politikama i osnovama procenjivanja ostvaruju razumljivost, relevantnost, pouzdanost i uporedivost kao osnovne kvalitativne odlike finansijskih izveštaja.

BIBLIOGRAFIJA

KNJIGE

1. Knežević G., (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd
2. Kotler P., Keller K. L., (2006), *Marketing menadžment*, 12 izdanje, Data Status, Beograd
3. Krasulja D., Ivanišević M., (2005), *Poslovne finansije*, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd
4. Miljević M., (2007), *Metodologija naučnog rada*, Filozofski fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pale
5. Petrović Z., (2011), *Finansijsko izveštavanje*, Univerzitet Singidunum, Beograd
6. Radovanović R., (1999), *Bilansi preduzeća i banaka*, Savremena administracija, Beograd
7. Ranković J., (2009), *Teorija bilansa*, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd
8. Spirović-Jovanović L., Dabić Lj., (2008), *Trgovinsko pravo*, Međunarodni naučni forum "Dunav – reka saradnje", Beograd
9. Stanišić M., (2009), *Metodologija revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd
10. Škarić-Jovanović K., Radovanović R., (2004), *Finansijsko računovodstvo*, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd

ČASOPISI I ZBORNICI RADOVA

1. Dragojević D., (2004), *Osnovni elementi računovodstvene politike preduzeća prema IFRS (IAS)*, Revizor, br. 25, str.12-18, Beograd
2. Majstorović A., (2003), *Računovodstvena načela i standardi kao ishodište računovodstvenih politika*, Računovodstvo, br. 5-6, str. 32-37, Beograd
3. Petrova D., (2008), *Korišćenje računovodstvenih procena u manipulativnom izveštavanju i odgovornosti revizora*, Računovodstvo, br. 7-8, str. 23-34, Beograd
4. *Postupak vrednosnog usklađivanja knjigovodstvene vrednosti osnovnih sredstava i prenos revalorizacionih rezervi na neraspoređenu dobit*, Računovodstvena praksa br.7/2010, str. 17-23, Beograd
5. Radulović B., (2011), *Posebne procene za posebne potrebe*, Revizor, br. 56, str.31-55, Beograd
6. Rodić J., (2004), *Računovodstvene politike*, Računovodstvo, br. 9-10, str. 9-17, Beograd

7. Stojanović R., (2005), *MRS 8 Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, Računovodstvo, br.5-6, str. 6-30, Beograd
8. Stojanović R., (2006), *Računovodstveni tretman stalnih sredstava namenjenih prodaji i poslovanja koja prestaju u skladu sa MSFI 5*, Računovodstvo, br. 11-12, str. 30-36, Beograd
9. Svičević S., (2007), *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, Revizor, br. 40, str. 7-37, Beograd
10. Škarić-Jovanović K., (2002), *Finansijski izveštaji u skladu sa MRS*, Revizor, br. 17, str. 29-38, Beograd
11. Škarić-Jovanović K., (2005), *Uloga računovođa u procesu finansijskog izveštavanja*, Računovodstvo, br. 10, str. 22-31, Beograd
12. Vukašinović S., (2007), *Dugoročni finansijski plasmani*, Revizor, br. 40, str. 87-94, Beograd

DOKUMENTI

1. „Izveštaj o proceni vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme prema MRS na dan 01.01.2009.“ preduzeća „X“ iz Beograda
2. „Pravilnik o Kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike“, *Službeni glasnik RS*, br. 114/2006
3. „Zakon o privrednim društvima“, *Službeni glasnik RS*, br. 36/2011 i 99/2011
4. „Zakon o računovodstvu i reviziji“, *Službeni glasnik RS*, br. 46/06 i 111/09
5. „Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata“, *Službeni glasnik RS*, br. 47/2006

IZVORI SA INTERNETA

1. *IAS 38 - Intangible Assets*, Dostupno preko: <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/E52C2F1A-DA51-4CFC-A363-9E84920D6EED/0/IAS38.pdf>, (pristupljeno decembra 2011)
2. *Kontni okvir*, Dostupno preko: <http://www.ief.rs/public/wp-content/uploads/2011/10/Kontni-plan.pdf>, (pristupljeno septembra 2012)
3. *MRS 8 - Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6572>, (pristupljeno decembra 2011)

4. MRS 16 - *Nekretnine, postrojenja i oprema*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6580>, (pristupljeno januara 2012)
5. MRS 27 - *Konsolidovani i pojedinačni finansijski izveštaji*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6598>, (pristupljeno januara 2012)
6. MRS 36 - *Umanjenje vrednosti imovine*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6612>, (pristupljeno januara 2012)
7. MRS 38 - *Nematerijalna imovina*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6616>, (pristupljeno decembra 2011)
8. MRS 39 - *Finansijski instrumenti: priznavanje i odmeravanje*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6618>, (pristupljeno februara 2012)
9. MRS 40 - *Investicione nekretnine*, Dostupno preko: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=6620>, (pristupljeno februara 2012)
10. *Napomene uz finansijske izveštaje preduzeća u Srbiji za 2011. godinu*, Dostupno preko: <http://pretraga2.apr.gov.rs/ObjedinjenePretrage/Search/Search>, (pristupljeno septembra 2012)
11. *Redovni godišnji finansijski izveštaji za 2009. god. za preduzeće „X“*, Dostupno preko: <http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/podaci.asp?strSearch=17572130&kod=c32585244c3fe40ce7da9f2be80bcdf60e038b67&godina=2009> (pristupljeno decembra 2012)